

Embodied Culture: A Cognitive-Linguistic Analysis of Metaphorical Conceptualization of “Positive and Negative Interpersonal Interactions” Domains in English, Farsi and French

Nargues Mohammadi: PhD Student of Linguistics, Department of Linguistics, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Zahra Abolhassani Chimeh*¹: Associate Professor of Linguistics, Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran, Tehran, Iran.

Mahnaz Karbalaee Sadegh: Assistant Professor of Linguistics, Department of Linguistics, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Abstract

The present research, adopting a Cognitive Linguistic approach and based on Lakoff and Johnson’s theory of conceptual metaphors, investigates the conceptualization manner of "positive and negative interpersonal interactions" domains in three languages of English, Farsi and French. Defining the degree of embodiment, investigating role of image schemas and significance of the lived experience in shaping meaning constitutes the research objectives. 60 idiomatic expressions in subdomains of “annoyance & affection”, including 20 items in each of three languages, form the dataset. Findings affirm significant role of “body” and fundamental effect of speakers’ sensory-motor embodied experiences in formations of metaphors. High frequency of similar conceptual metaphors and identical image schemas across three languages, reflect cross-cultural and universal nature of the “annoyance and affection” concepts as subdomains of "negative and positive interpersonal actions. Results confirm Lakoff’s (2012) claims regarding role of the most primary human experiences in shaping basic moral metaphors. Moreover, influence of the “environment and cultural context” on “embodied language” can be presented under the notion of “embodied culture” and “cultural identity”: Ancient civilization of Persia, history of wars, resistances and Persian mystical literature have oriented surface structure of Farsi language toward a higher degree of employing BALANCE and PART-WHOLE image schemas in inspiring a conservative analytical approach. Role of French Existentialism movements and action-oriented culture of English-speaking communities is considered effective in use of PATH Schema and an agentive identity. Individual-oriented lifestyle of the Anglo-Saxons, predecessors of the English, elicits SURFACE schema and more personal autonomy in its speakers.

1. Introduction

According to theory of “embodiment” proposed by Lakoff and Johnson (1987), linguistic and cognitive structures stem from sensorimotor experience and human interaction with world. As Johnson (2024) notes, “mind and body form a single union which constructs meaning through interaction with environment” (2024). Consider the following examples: three moral-domain idioms of “eating from someone’s hand” کسی را در مشت داشتن = grasp somebody in one’s fist” and “tenir qqn sous sa coupe= hold somebody under one’s cup” in three languages of English, Farsi and French, conceptualize notion of “annoyance” through various images: English= individualistic, interactional control via SURFACE schema, Farsi= referring to severe physical control and oppression via CONTAINMENT schema, French conceptualizes power hierarchies of French social and political system via VERTICAL DIRECTION schema. Therefore, a cross-linguistic analysis of moral metaphors just like above examples, can reach us to a holistic interpretation of effect of “environment” on “embodied language” to consolidate international somehow contradictory linguistic expressions according to various “embodied cultures”. Grounded in theory of embodied language, this study investigates how English, Persian and French languages conceptualize moral notions such as “annoyance & affection” and what these conceptualizations reveal about moral viewpoints of each culture.

¹. corresponding author: zahra.abolhasani@ut.ac.ir

2. Literature Review

Weakness of many domestic studies based on Lakoff and Johnson's (1987) framework, can be attributed to their restricting scope of analysis to mere decomposition of linguistic elements while overlooking role of language sociology, culture and environment on formation of embodied idiomatic expressions and language parts. Such reductionist approach to language will fail to associate language surface structure to macro-structures of context and cannot account for various viewpoints elicited through languages, internationally.

3. Research Methodology and Theoretical Framework

Present study in cognitive linguistics, based on Lakoff and Johnson's (1987) and Lakoff and Feldman's (2012) theories of image schemas and NTL², adopts a descriptive-analytical approach. Data includes sixty idiomatic expressions, twenty from each of three languages: English, Farsi and French, within two semantic domain of "affection & annoyance". Three languages are purposefully selected as they all belong to Indo-European family of languages but stem from different branches, allowing for a focused investigation of "environmental variations" as a major cultural variable influencing embodied conceptualization.

4. Discussion and Analysis

Final table for both domains of "annoyance & affection" is as follows:

Table 1. Percentage of Employing Each Image Schema in Each Language and Totally

Image Schema	English	Farsi	French	Total
Force	33,32	33.36	33.32	24.78
Containment	31,65	36.65	31.65	16.55
Part-whole	33.55	38.10	31.30	16.31
Path	37.08	22.24	40.68	11.75
Link	30.65	33.32	29.92	10.35
Balance	25.84	45	29.17	9.97
Surface	22.56	11.47	18.98	9.09
Direction	32.50	22.50	45	6.50

In this study, FORCE schema emerged as most dominant conceptual pattern for understanding "annoyance" and "affection" across English, Farsi and French. Subschemas of FORCE such as inserting power and compulsion to transfer concept of "annoyance" in idioms such as "pain in neck, headache, break someone's leg" in three languages and other subschemas such as power insertion, attraction and hindrance, conceptualize both related notions efficiently. Equal percentage of all languages, 33.32% in making use of FORCE image schema, highlights vital role of power relations and force interactions in human cognition to illustrate related abstract concepts.

Cultural variations= various language surface structures in three languages= different cultural identities

Container image schema as second most employed tool, shows how mind perceives and transfers emotions as things which can be inserted in or excluded from a specific container as since "body skin" acts as basic borderline of mind and language to conceptualize meanings through. Greater percentage of this pattern in Farsi, reflects tensions and pressures on Farsi-speaking language community who get full of emotions on state of intolerance: "Empty heart's gland on somebody خالی کردن کسی را سر کسی چیزی را" is an idiom in Farsi representing "anger" in shape of a full container, waiting to get released.

². Neural Theory of Language (NTL)

Part-whole image schema ranked the third, is main pattern to improve “embodiment” of languages. In fact, meaning stems from a part, which can be a body organ, and then extended to an overall entity. “hand/arms, ears, hearts/blood, neck/head, teeth” across three languages are considered as symbols of “accept, empathy, love, affection, annoyance, oppression”. High percentage of employing it in Farsi refers to an analytic judgmental culture where people interprets feelings and intangible concepts through visible, detailed bodily actions and moral introspection.

PATH image schema ranks fourth overall, with highest frequency observed in French and English. Consider idioms “to be carried away by love” in English and “etre emporte par l’amour= carried by love” and “سر از پا نشناختن = not distinguishing head from foot”; first two languages, under influence of western action-oriented culture, conceptualize “love” as a dynamic, forward-moving force. In contrast, Farsi portrays it as a source of confusion and emotional imbalance, reflecting BALANCE and PART-WHOLE schema.

High frequency of BALANCE schema in Persian suggests that cultural context of Farsi speaking community, with a millennia-long civilization, promotes a restrained, conservative and self-controlled mindset, where emotional expressions whether “anger, annoyance” or “love, affection” is often suppressed in favor of maintaining social harmony and personal dignity (دندان به جگر گذاشتن = put teeth on liver).

SURFACE image schema is ranked higher in English and French English and French speaking communities, shaped by western individualism, conceptualize emotions (and love, more specifically) as external forces, acting upon individual. English idioms “eat out of someone’s hand” and “Be hot under collar,” relates “body surface” to “control and anger” as well.

Application of DIRECTION image schema across three languages indicates that humans resort to spatial orientations to conceptualize emotional relationships and French and Farsi language makes most extensive use of such imagery. French idioms such as “toujours sur le dos de qqn= always on someone’s back” evoke hierarchical spatial orientation to signify dominance and harm within cultural and political context of French. Islamic and mystic beliefs of Persian culture in associating “affection and positive attributes” with “right” and modest “low” direction and reverse is as well, noticeable in many Farsi expressions.

Cultural similarities= similar language surface structures in three languages= similar viewpoints

This study, focusing on formal structures of idiomatic expressions in conveying same conceptual meaning across three languages, has identified a list of fully or partial cross-cultural and universal conceptual metaphors (Kovecses, 2018) and as well identical cogs in domains of “annoyance and affection”. Lakoff (2012) identifies two basic components underlying metaphoric thought: 1. Primary conceptual metaphors and 2. Cognitive primitives (cogs) or image schemas, which are fundamental component of metaphors. Consider the following universal conceptual metaphor: “to welcome somebody with open arms, hands or hug” in three languages which is composed of similar primary metaphor of “acceptance is open” and one cognitive primitive (image schema) of “containment” in all languages, involving one abstract source domain of “closeness” and target domain of “acceptance” which are mapped on each other when gestalt node on neural path confirms such mapping in relevant concept and then the final metaphor is formed. This metaphor consists of some other primary metaphors which includes "PATH, PART-WHOLE, LINK and FORCE" image schemas in three languages, as well which all of them must be confirmed by gestalt node of the neuron first and then, the main metaphor turns into existence.

5. Conclusion

Results of this study confirms significant role of “embodied individual experiences in cultural contexts” which highlights the notion of “embodied culture” in shaping conceptual metaphors of two domains of “affection and annoyance” in three languages. First, analyses demonstrate that “embodiment” is 100% present in source domain of all image schemas. Therefore, results are in line with Johnson’s viewpoint on how “meaning” is shaped through embodiment, then it is embedded in environment, enacted by speakers, meaning is extended into world, it is emotional, evolutionary and exaptive (2024).

Secondly, it proves the inevitable role of “environment and cultural context” on construction of language surface structure and cultural identity which forms a dialectical interaction of “environment- embodied language-mindset” and affirms Johnson’s statement on how mind and body form a union interacting with environment (2024). Based on results of this research, action-oriented, pragmatic setting of English and Existentialist movements of French sets a dynamic western culture, which affects language and French structures to involve PATH image schemas and contribute to more agentive identity of speakers. Moreover, individualistic, self-centered lifestyle of Anglo-Saxons is reflected on English structure to include SURFACE schema and elicits more personal autonomy in its speakers. On the other hand, conservative analytic culture of Persia under the influence of its mystic literature, history of wars and valuation of “resistance” inspires idiomatic illustrations in line with BALANCE, PART-WHOLE and CONTAINMENT schemas.

However, high number of universal and cross-cultural metaphors found in two domains of “affection and annoyance” covering 14 out of 20 expressions, indicates that human bodily experiences for concepts of “annoyance and affection”, are highly rooted in very primary habits of mankind. Cross-cultural embodiment leads to convergence of conceptual metaphors, primary metaphors and image schemas (cogs) across three languages. With regards to contradictory results achieved; 6 out of 20 universal metaphors in analyzing dataset “betrayal and honesty” in an identical study by Mohammadi (2024), and following Kovesces’s (2018) classification, metaphors “annoyance and affection” are considered universal and idioms “betrayal and honesty” are distinguished as “cultural” since former emotional concepts are such basic which can be illustrated based on primary embodiment of all mankind but the latter moral notions depend on cultural rituals to be portrayed.

Key Words: Cognitive Linguistics, Image Schemas, Cultural Distinctions, Conceptual Metaphors, Embodiment.

دانشگاه اصفهان
صفحه آرایی نشده

فرهنگ بدنمند: تحلیل بازنمایی استعاری دو حوزه مفهومی "کنش‌های بین فردی مثبت و منفی" در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی از دیدگاه زبان‌شناسی شناختی

نرگس محمدی: دانشجوی دکتری زبان‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. ORCID ID: 0009-0008-5272-2765
زهرا ابوالحسنی چیمه*^۳: دانشیار گروه زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

ORCID ID: 0000-0001-5834-8649

مهناز کربلائی صادق: استادیار گروه زبان‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

ORCID ID: 0000-0001-6044-1797

چکیده

پژوهش حاضر با رویکرد زبان‌شناسی شناختی و بر اساس نظریه استعاره‌های مفهومی لیکاف و جانسون به بررسی نحوه بازنمایی دو حوزه مفهومی "کنش‌های بین فردی مثبت و منفی" در اصطلاحات کنایی سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی می‌پردازد. تعیین میزان بدنمندی، بررسی نقش طرحواره‌های تصویری، و اهمیت تجربه زیسته در شکل‌گیری معنی تحت تأثیر عامل "محیط" از اهداف تحقیق محسوب می‌شود. ۶۰ اصطلاح کنایی در دو حوزه "کنش‌های بین فردی مثبت و منفی" با زیرمجموعه معنایی "محبت و اذیت" در سه زبان، داده‌های این پژوهش را تشکیل می‌دهند. نتایج بیانگر نقش برجسته بدن و تأثیر تجربیات حسی حرکتی سخنوران در شکل‌گیری استعاره‌ها بوده و آمار بالای استعاره‌های مشابه با طرحواره‌های یکسان در سه زبان، نشانگر جهان‌شمولی مفاهیم "اذیت و محبت" علی‌رغم تمایزات فرهنگی محیطی در سه جامعه زبانی متفاوت محسوب می‌شود. نتایج، نظریات لیکاف مبنی بر نقش تجربیات نخستین بشری در شکل‌گیری استعاره‌های مفهومی اخلاقی پایه را تأیید می‌نماید. از طرف دیگر، تأثیر عامل "محیط و بافت فرهنگی" بر "زبان بدنمند" را می‌توان در قالب فرهنگ بدنمند و هویت فرهنگی گنجانده: تمدن کهن ایران، تاریخ جنگ‌ها، مقاومت‌ها و ادبیات عرفانی فارسی روستا ساخت زبان را به بهره‌گیری بالاتری از طرحواره‌های موازنه و جزء به کل در جهت سرکوب احساسات و القای رویکردی محافظه‌کارانه و قضاوت‌گرانه سوق داده است. نقش جنبش‌های اگزستانسیالیسم فرانسه و فرهنگ کنش‌محور انگلیسی امریکایی در به‌کارگیری طرحواره حرکتی در سطح زبان و ایجاد هویتی کنش‌گر برجسته بوده و سبک زندگی فردمحور آنگلساکسون‌ها (پیشینیان انگلیسی‌ها) ساختارهای زبانی مبتنی بر طرحواره سطح و بینشی مبتنی بر خودمختاری فردی را افزایش داده می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: زبان‌شناسی شناختی، طرحواره‌های تصویری، تمایزات فرهنگی، استعاره‌های مفهومی، بدنمندی.

۳. این مقاله برگرفته از رساله دکتری رشته زبان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات است.

۱. مقدمه

در زبان‌شناسی شناختی زبان صرفاً برآمد و ترکیبی از مشخصات نحوی، واژگانی و آواشناسی تلقی نمی‌شود، بلکه تجلی نظام‌های مفهومی گسترده‌تری از جمله بافت شکل‌گیری و کاربردشناسی زبان محسوب می‌گردد. براساس "نظریه بدنمندی" که لیکاف و جانسون^۴ (۱۹۸۷) آن را در چارچوب استعاره‌های مفهومی و اجزای تشکیل دهنده آن‌ها و طرحواره‌های تصویری مطرح نمودند، ساختارهای زبانی و شناختی انسان از تجربه‌های حسی حرکتی و ارتباط او با محیط نشئت می‌گیرد: «ذهن و بدن، واحد یگانه‌ای را تشکیل می‌دهند که از طریق تعامل با محیط، معنی را می‌سازند» (Johnson, 2024).

استعاره‌های مفهومی به‌عنوان یکی از بنیادی‌ترین سازوکارهای شناختی، ابزار بازنمایی مفاهیم انتزاعی در قالب تجربه‌های ملموس و عینی هستند. مفهومی چون کنش‌های بین‌فردی نیز از این قاعده مستثنا نیستند و در زبان‌های گوناگون از رهگذر استعاره‌ها، ضرب‌المثل‌ها و شباهت‌سازی‌هایی که همگی بر مبنای انطباق دو حوزه کنایی بر حوزه‌ای فیزیکی ایجاد شده‌اند، جلوه‌گر می‌شوند که هر یک ریشه در تجربه‌های بدنمند و فرهنگی خاص خود دارند. برای مثال اصطلاحات کنایی سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی در تداعی معنی "آزار رساندن به دیگری" با روساخت‌های "از دست کسی چیزی خوردن، کسی را در مشت داشتن و کسی را زیر فنجان خود نگه داشتن" بازنمایی شده است. انگلیسی با بهره‌گیری از طرحواره سطح و قدرتی، کنترل‌گری را در قالب تعامل صمیمانه و نفوذ اجتماعی تصویرسازی کرده و تداعی گر فرهنگ فردگرای انگلیسی است. فارسی با بهره‌گیری از طرحواره حجمی و قدرتی، کنترل را از طریق اعمال نفوذ فیزیکی و محصورکردن بازنمایی نموده و تداعی گر سیاست‌های سرکوب‌گرایانه در سطح اجتماع است. فرانسوی با بهره‌گیری از طرحواره‌های جهتی عمودی و قدرتی در تصویرسازی "کسی را زیر فنجان نگه داشتن"، قدرت را سلسله‌مراتبی و از جهت بالا به پایین تصویرسازی می‌کند. بنابراین، آنچه "تجربه بدنمند" خوانده می‌شود، در واقع "فرهنگ بدنمند"ی است که از تعامل متقابل میان "بدن و ذهن" با "محیط" حاصل شده است. بر این اساس، بررسی تطبیقی استعاره‌های حوزه کنش‌های بین‌فردی در زبان‌های مختلف، نه تنها تفاوت‌های زبانی بلکه تفاوت در شیوه "تجربه بدنمند" و در نتیجه "نگرش فرهنگی" را آشکار می‌سازد. پژوهش حاضر با تکیه بر نظریه زبان بدنمند و در چارچوب تحلیل اصطلاحات کنایی در پی آن است که نشان دهد چگونه "فرهنگ بدنمند" در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی مفاهیمی همچون محبت و اذیت را بازنمایی می‌کند و این بازنمایی‌ها چه تصویری از جهان‌بینی رفتاری هر فرهنگ به دست می‌دهند.

۲. پیشینه پژوهش

ضعف بسیاری از تحقیقات داخلی در مطالعات زبان‌شناسی حوزه طرحواره‌های تصویری جانسون و لیکاف را می‌توان در محدود نگاه داشتن حیطه تحلیل به تجزیه صرف عناصر زبانی و نادیده گرفتن نقش جامعه‌شناسی زبان، بافت کاربردی اصطلاحات، فرهنگ و محیط در ایجاد اصطلاحات کنایی بدنمند و در بردارنده طرحواره‌ها دانست. در بسیاری از پژوهش‌ها، محققان صرفاً به بررسی و استخراج طرحواره‌های تصویری معرفی شده این دو نظریه پرداز پرداخته‌اند؛ درحالی‌که بررسی روساخت‌زبانی و استخراج صرف طرحواره‌های تصویری بدون بررسی تأثیرپذیری "زبان" از فرهنگ، بافت کاربردی زبان و عوامل فرامتنی، پژوهشی یک‌جانبه و تک‌بعدی تلقی می‌گردد. از طرف دیگر، قائمی‌نیا (۱۳۸۸) تأثیرپذیری اصطلاحات کنایی از الگوهای

عقیدتی فرهنگی را تحلیل نموده است و محمدی و دیگران (۱۴۰۴) در پژوهشی زبان‌شناختی به بررسی تأثیر عامل "محیط" بر چگونگی ادراک معانی حوزه "خیانت و صداقت" در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی پرداخته‌اند. پژوهشگران ارتباط دیالکتیکی "محیط- زبان بدنمند-جهانبینی" را جزء دستاوردهای این پژوهش تلقی کرده‌اند و نقش تمایزات محیطی و بهره‌گیری زبان از عناصر فرهنگ‌ویژه را در دو حوزه "خیانت و صداقت" سازنده، دانسته‌اند. در حوزه ارتباط میان فرهنگ و بدنمندی پژوهش‌های خارجی همچون مطالعات پلکی^۵ (۲۰۲۳) از طریق مطالعات عصب‌شناختی نشان داده‌اند که تجربیات حسی حرکتی سخنوران در محیطی خاص نه تنها در سازماندهی استعاره‌ها، بلکه در شکل‌دهی به سازوکارهای بدنمند آن‌ها و چگونگی ادراک آن‌ها در زبان نقش موثری دارند. بنابراین استعاره از این چشم‌انداز، نه یک نظام صرفاً زبانی، بلکه سازه‌ای شناختی فرهنگی است که ریشه در تجربه زیسته، شناخت بدنمند و انگاره‌های فرهنگی مشترک و یا منحصربه‌فرد با دیگر جوامع زبانی دارد.

۳. روش پژوهش و مبانی پژوهش

۳.۱. روش پژوهش

پژوهش حاضر در حوزه زبان‌شناسی شناختی، با استناد بر نظریات لیکاف و جانسون (۱۹۸۷) و لیکاف و فلدمن^۶ (۲۰۱۲) در رابطه با مبحث بدنمندی، طرحواره‌های تصویری، و براساس نظریه عصب‌شناختی زبان^۷ به روش توصیفی تحلیلی انجام گرفته است. داده‌های پژوهش شامل ۶۰ اصطلاح کنایی و دربردارنده ۲۰ اصطلاح در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی در دو حوزه مفهومی "کنش‌های بین‌فردی مثبت و منفی" است که حوزه اول شامل مضامین زیرمجموعه مانند "همدلی، جلب توجه، ممانعت از بروز خشم، بازدارندگی از پرخاشگری و تحمل رنجش، پذیرش و محبت" بوده و حوزه منفی مفاهیم "آزار و اذیت، مزاحمت، اقدام به عمل شیطانی، شروع بد (مقدمه آزاررسانی)، بروز عصبانیت و سلطه‌گری" را در برمی‌گیرد که محققان دو چتراوژه "محبت و اذیت" را برای ارجاع به حوزه‌های معنایی موردبررسی برگزیده‌اند. انتخاب سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی که هر سه زیرشاخه زبان‌های هندواروپایی هستند اما از شاخه‌های متفاوت آن (فارسی از شاخه ایرانی، انگلیسی از شاخه ژرمنی، و فرانسوی از شاخه لاتین) منشعب شده‌اند، کاملاً هدفمند بوده تا بتوان تأثیر تمایزات محیطی را به‌عنوان متغیر اصلی این پژوهش مطالعه کرد. محقق عدم گرت‌برداری و وام‌گیری اصطلاحات را از زبان‌های دیگر در منابع معتبر زبانی بررسی و تأیید کرده است.

ابتدا برای هر اصطلاح، معنای استعاری و تجربه بدنمند زیربنایی آن شناسایی شد و سپس با استفاده از چارچوب مفهومی لیکاف و جانسون (۱۹۸۷)، شبکه‌ای از طرحواره‌های تصویری برای هر زبان ترسیم گردید. درنهایت، مقایسه بین‌زبانی این طرحواره‌ها که نخستین‌های شناختی ادراک استعاری را تشکیل می‌دهند، امکان بررسی تفاوت‌های فرهنگی و بدنمندی در بازنمایی مفاهیم دو حوزه کنش‌های بین‌فردی مثبت و منفی را فراهم می‌سازد. تبیین هویت ملی فرهنگی سخنوران زبان‌های مختلف تحت تأثیر روستا‌های زبانی و عامل محیط و نیز گسترش درک بین‌المللی جوامع زبانی متفاوت از یکدیگر و رفع سوءبرداشت‌های سیاسی در علوم رسانه، ترجمه و فرهنگی از کاربردهای این تحقیق است.

5. Jamin Pelkey

6. Jerome A. Feldman

7. Neural Theory of Language (NTL)

۳.۲. مبانی نظری

بدنمندی به رابطه میان "ذهن و بدن" می‌پردازد و از موضوعاتی است که از سال‌ها پیش در حوزه فلسفه و نیز زبان‌شناسی توجه نظریه‌پردازان را جلب کرده است. برهمن اساس، مارک جانسون فیلسوف و جورج لیکاف زبان‌شناس مبانی اندیشگانی زبان‌شناسی شناختی را بنیان نهادند. لیکاف معتقد است: «فکر ماهیتی بدنمند دارد». بدنمندی به بهره‌گیری انسان از اجزای بدن خود به منظور درک و تفسیر معانی اطلاق می‌شود و استعاره، ایهام، جملات کنایی و اصطلاحات زبانی در معنای غیرادبی و اندیشگانی همان الگوهای عینی و روزمره‌ای هستند که در تحلیل نهایی می‌توان پایه و اساس همگی را بر «تجربه زیسته سخنوران هر زبان در اقلیمی خاص» دانست. اصطلاح "بدنمندی" که در ۱۹۸۷ توسط جانسون و لیکاف عنوان شد به تفسیر این جمله می‌پردازد که «فلسفی‌ترین، انتزاعی‌ترین، و عمیق‌ترین مفاهیم ذهنی بشر ریشه در ابتدایی‌ترین تجربیات بدنی او دارد». در ادامه، لیکاف و جانسون این دیدگاه را در کتابی دیگر^۸ بسط داده و به صراحت به شباهت‌های گسترده میان استعاره‌های مفهومی در جهان اشاره می‌کنند «از آنجا که مکانیسم‌های عصبی و بدنی مشابه در همه انسان‌ها به کار می‌رود، شباهت‌های گسترده‌ای میان استعاره‌های مفهومی در سراسر جهان وجود دارد» (1999). فلدمن و لیکاف (۲۰۰۹) سازوکار عصب‌شناسی استعاره را توضیح داده و نورون‌های آینه‌ای واقع در قشر پیش‌حرکتی مغز را جایگاه تفکر استعاری معرفی کردند. آن‌ها همچنین، شباهت‌های استعاری در میان زبان‌های مختلف را ناشی از ساختار یکسان مغز در میان تمام انسان‌ها و سیستم‌های حرکتی مشترک می‌دانند. کوچش^۹ بُعدی فرهنگی به این مبحث اضافه کرده و استعاره را ترکیبی از جهانی‌ها و تمایزات فرهنگی قلمداد می‌کند: «فرهنگ، تفسیر استعاره‌ها را تغییر می‌دهد» (2015). کوچش تاکید می‌کند که استعاره‌های مفهومی گرچه بر پایه تجربه‌های مشترک بدن انسان ساخته می‌شوند، اما در سطوح فرهنگی و محیطی، به طرز متفاوتی تفسیر و بازنمایی می‌شوند.

۴. یافته‌ها، بحث و بررسی

گردآوری اصطلاحات کنایی دو حوزه مفهومی "کنش‌های بین‌فردی مثبت و منفی" در سه زبان با مدنظر قرار دادن یکی بودن معنی کنایی سه اصطلاح در هر مدخل، در عین شباهت حداکثری تصویرسازی لایه‌روساخت استعاره‌ها صورت پذیرفته است تا بتوان ضمن یکسان نگه‌داشتن عوامل دیگر به بررسی متغیر "محیط و بافت فرهنگی" و تأثیرگذاری آن بر زبان پرداخت.

۴.۱. داده‌ها

۴.۱.۱. داده‌های حوزه کنش‌های بین‌فردی منفی

8. *Philosophy in the Flesh*, 1999.

9. Zoltan Kovecses

اصطلاح کنایی ۱	لایه تحت الفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Take it out on someone (کنایه از ابراز عصبانیت)	بیرون ریختن یا خالی کردن چیزی روی کسی استعاره کلی: بروز خشم مانند ۱. خالی کردن آن از حجمی خاص و ۲. ریختن و ۳. اعمال نیرو ۴. در جهت پایین بر سر کسی است.	۱. حجمی ۲. حرکتی و ۳. قدرتی ۴. جهتی عمودی	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه حسی فضایی حجم ظرف، حرکت بدن، اعمال نیرو و تشخیص جهت بدن در محیط و فضا.
فارسی دق دلی را روی سر کسی خالی کردن (کنایه از ابراز عصبانیت)	خالی کردن عقده دل بر سر کسی استعاره کلی: بروز خشم مانند ۱. خالی کردن و ۲. رفع مانع ۳. عقده (دق) دل، کسب تعادل پس از رفع کشمکش روحی ۴. در جهت پایین است.	۱. حجمی ۲. قدرتی ۳. موازنه ۴. جهتی عمودی	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه فضایی حجم/رفع مانع توسط بدن/ایجاد توازن فیزیکی بدن در موقعیت‌های گوناگون، تشخیص جهت در فضا.
فرانسوی Lacher sa colere sur qqn (کنایه از ابراز عصبانیت)	رها کردن خشم روی کسی استعاره کلی: بروز خشم مانند ۱. رها کردن ۲. حجمی خاص ۳. رفع مانع ۴. بر روی کسی در جهت پایین است.	۱. حرکتی ۲. حجمی ۳. قدرتی ۴. جهتی	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه فضایی حجم، اعمال نیروی بدن و رفع مانع، جهت‌مندی بدن در فضا.

اصطلاح کنایی ۲	لایه تحت الفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Get in someone's hair (کنایه از مزاحمت)	در موهای کسی بودن استعاره کلی: شخص مزاحم مانند جسمی است که ۱. درون محدوده موها ۲. و در تماس با بدن ۳. گیر می‌کند.	۱. حجمی ۲. سطح ۳. قدرتی	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه حسی حجم و چیزی داخل محدوده بدن قرار گرفتن، ایجاد مانع توسط جسم خارجی، تماس اشیاء با سطح بدن.
فارسی موی دماغ کسی شدن (کنایه از مزاحمت)	موی دماغ کسی شدن استعاره کلی: شخص مزاحم مانند مو ۱. که درون بینی ۲. بر سطح پوست ۳. گیر کرده و مزاحمت ایجاد می‌کند، است.	۱. حجمی ۲. سطح ۳. قدرتی	حوزه مبدا: تجربه حسی حجم و ایجاد مانع توسط عامل مزاحم، تجربه بدنمند ایجاد مانع توسط جسم خارجی و تماس اشیاء با سطح بدن.
فرانسوی Etre toujours sur le dos de qqn (کنایه از مزاحمت)	همیشه پشت کسی سوار بودن استعاره کلی: شخص مزاحم، مانند کسی است ۱. که بر روی ۲. شخص دیگری سوار شده از جهت بالا به پایین ۳. بر او اعمال قدرت می‌کند.	۱. سطح ۲. جهتی ۳. قدرتی	حوزه مبدا: تجربه حسی قرار گرفتن چیزی بر پشت فرد، اعمال نیروی عاملی بر بدن، و تشخیص جهت‌ها با تجسم موقعیت بدن در فضا.

اصطلاح کنایی ۳	لایه تحت الفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Hot under the collar (کنایه از اوج عصبانیت)	داغ شدن زیر یقه استعاره کلی: عصبانیت مانند ۱. ظرفی است در وجود فرد و ۲. زیر یقه، ۳. که می‌جوشد و ۴. بخار آن به بالا می‌رود.	۱. حجمی ۲. سطح ۳. قدرتی ۴. جهتی	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه فضایی حجم، افزایش دمای بدن. لمس سطح اشیاء، موقعیت بدن در جهت‌های مختلف.
فارسی جوش آوردن (کنایه از اوج عصبانیت)	داغ شدن زیر یقه استعاره کلی: عصبانیت مانند ۱. ظرفی است در وجود فرد ۲. که می‌جوشد و ۳. بخار آن به بالا می‌رود.	۱. حجمی ۲. قدرتی ۳. سطح	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه فضایی حجم، افزایش دمای بدن. لمس سطح اشیاء.
فرانسوی Bouillir de rage (کنایه از اوج عصبانیت)	جوش آوردن از شدت خشم	۱. حجمی ۲. قدرتی ۳. سطح	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه فضایی حجم، افزایش دمای بدن. لمس سطح اشیاء.

اصطلاح کنایی ۴	لايه تحت الفظي	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Turn a blind eye (to something) (کنایه از نادیده گرفتن حقیقت)	برگرداندن و کورکردن چشم از چیزی استعاره کلی: نادیده گرفتن حقیقت مثل این است که فرد ۱. چشم خود را ۲. از دیدن چیزی ۳. منع کرده، کور کند و ۴. روی برگرداند.	۱. جزء به کل ۲. سطح ۳. مانع قدرتی ۴. حرکتی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری مستقیم از عضو بدن در تصویرسازی، تجربه حسی ممانعت از دیدن و تجربه حسی دیداری، تجربه حرکتی برگرداندن بدن یا سر.
فارسی چشمان را روی حقیقت بستن (کنایه از نادیده گرفتن حقیقت)	چشم بر روی حقیقت بستن استعاره کلی: نادیده گرفتن حقیقت مثل اینست که فرد ۱. چشم خود را ۲. از دیدن چیزی ۳. منع کرده و ۴. پلک خود را ببندد.	۱. جزء به کل ۲. سطح ۳. مانع قدرتی ۴. حجمی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری مستقیم از "چشم"، عضوی از بدن، تجربه حسی ممانعت از دید و تجربه حسی دیداری، تجربه بستن پلک (بستن حجم چشم).
فرانسوی Fermer les yeux (sur quelque chose) (کنایه از نادیده گرفتن حقیقت)	چشم بر روی حقیقت بستن استعاره کلی: نادیده گرفتن حقیقت مثل اینست که فرد ۱. چشم خود را ۲. از دیدن چیزی ۳. منع کرده و ۴. پلک خود را ببندد.	۱. جزء به کل ۲. سطح ۳. مانع قدرتی ۴. حجمی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری مستقیم از "چشم"، عضوی از بدن، تجربه حسی ممانعت از دید و تجربه حسی دیداری، تجربه بستن پلک (بستن حجم چشم).

اصطلاح کنایی ۵	لايه تحت الفظي	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Something eating someone alive (کنایه از اوج اذیت کردن)	زنده خوردن کسی استعاره کلی: اذیت بیش از حد کسی مانند اینست که ۱. بر او اعمال قدرت شدید کرده ۲. حریم وجودی او را از بیرون نقض کرده، او را ۳. به‌طور تدریجی بخوری و ۴. وجود او را از بین ببری.	۱. اجبار قدرتی ۲. حجمی ۳. حرکتی ۴. جزء به کل	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "خوردن" که تجربه‌ای فیزیکی حرکتی است، حس اعمال قدرت و اجبار از سمت نیروی خارجی، زنده خوردن اجزای بدن: تجربه‌ای بدنمند که در ارتباط با کلیت و از بین بردن هویت وجودی فرد معنا می‌یابد.
فارسی مثل خوره به جان کسی افتادن (کنایه از اوج اذیت کردن)	مثل خوره به جان کسی افتادن استعاره کلی: اذیت بیش از حد کسی مانند اینست که ۱. مانند خوره اعمال قدرت کنی ۲. بر حجم وجودی فرد وارد شده آن را نقض کنی ۳. به جان او افتاده و ۴. از درون اجزای او را نابود کنی.	۱. اجبار قدرتی، ۲. حجمی ۳. حرکتی ۴. جزء به کل	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "به جان کسی افتادن" که تجربه‌ای فیزیکی حرکتی است، حس اعمال قدرت توسط نیروی داخلی، خوره اجزای بدن را نابود می‌کند و در ارتباط با کلیت وجودی فرد معنا می‌یابد.
فرانسوی qqn deranger (کنایه از اوج اذیت کردن)	کسی را برهم ریختن استعاره کلی: اذیت کردن کسی مانند اینست که ۱. نیروی خارجی اعمال قدرت کرده و ۲. فردی را بر هم بزند.	۱. قدرتی ۲. موازنه	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "برهم خوردن" که از تجربه اعمال نیروی خارجی بر بدن و برهم خوردن تعادل فیزیکی در اثر آن نیرو در محیط ایجاد می‌شود، مانند تصادف کردن.

پی‌نشته

اصطلاح کنایی ۶	لايه تحت الفظي	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Someone eats out of one's hand (کنایه از سلطه بر کسی)	۱. از دست کسی غذا خوردن استعاره کلی: ۱. فرد مظلوم مانند این است که ۱. از سطح ۲. دست فردی که ۳. اعمال قدرت می‌کند. ۴. چیزی بخورد.	۱. سطح ۲. جزء به کل ۳. قدرتی ۴. حجمی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از واژه "دست" عضو بدن. نمود بدنمندی در قالب فعل "غذا خوردن"، غذادادن"، تجربه‌ای بدنمند، تجربه حسی از سطح دست چیزی خوردن، غذا را وارد حجم بدن کردن/ حوزه مقصد: سلطه بر کسی
فارسی کسی را در مشت خود داشتن (کنایه از سلطه بر کسی)	کسی را در مشت داشتن استعاره کلی: سلطه مانند این است که او را ۱. وارد حجم ۲. مشت کرده ۳. اعمال نیرو کنی.	۱. حجمی ۲. جزء به کل ۳. قدرتی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از مشت، عضو بدن، تجربه حسی فضایی حجم مشت، فشار دادن مشت و اعمال نیرو/ حوزه مقصد: سلطه برکسی
فرانسوی Tenir quelqu'un sous sa coupe (کنایه از سلطه بر کسی)	کسی را زیر فنجان خود نگاه داشتن استعاره کلی: مانند اینست که ۱. از بالا بر پایین ۲. زیرسطح فنجان ۳. نگاه داشته و اعمال نیرو کنی	۱. جهتی عمودی ۲. سطح ۳. قدرتی	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه حسی زیر و روی بدن و در نتیجه درک زیر و روی اشیاء، اعمال نیروی بدن، تجربه فضایی جهت‌مندی بدن در محیط و سپس ادراک جهت اشیاء/ حوزه مقصد: سلطه بر کسی

- - -

اصطلاح کنایی ۷	لايه تحت الفظي	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی A thorn in one's side (کنایه از اذیت مداوم)	خاری در پهلو استعاره کلی: ۱. مزاحم مانند ۱. خار ۲. بر سطح بدن ۳. فشار وارد کرده ۴. وارد حجم وجودی او می‌شود.	۱. جزء به کل (خار در ارتباط با کلیت فرد مزاحم معنا می‌یابد. ۲. سطح ۳. قدرتی ۴. حجمی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری مستقیم از "چشم"، تجربه حسی حجمی واردشدن جسم مزاحم بر سطح بدن (درد از سطح و تماس مستقیم وارد می‌شود)، واردشدن بر حجم وجودی و اعمال نیروی جسم خارجی.
فارسی مثل خار در چشم کسی بودن (کنایه از اذیت مداوم)	مثل خار در چشم کسی استعاره کلی ۱. مزاحم مانند خار ۲. برسطح چشم ۳. فشار وارد کرده و ۴. وارد حجم چشم می‌شود.	۱. جزء به کل ۲. سطح ۳. مانع قدرتی ۴. حجمی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری مستقیم از "چشم"، عضو از بدن، تجربه نفوذ جسم مزاحم بر محدوده شخصی، تجربه حسی تماس شیء با سطح چشم، ایجاد مانع.
فرانسوی Etre dans les pattes de quelqu'un (کنایه از اذیت مداوم)	در پای کسی (مسیر حرکت) کسی بودن استعاره کلی ۱. مزاحم مانند ۱. یک مانع در ۲. مسیر حرکت دیگری قرار گرفته و ۳. وارد محدوده حرکت او می‌شود.	۱. مانع قدرتی ۲. حرکتی ۳. حجمی	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه جسمانی ایجاد مانع جسم در مسیر حرکت و مزاحمت در محدوده شخصی.

پی‌نشته

اصطلاح کنایی ۸	لايه تحت الفظي	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Get up on the wrong side of the bed (کنایه از شروع بد)	از سمت اشتباه تخت بیدار شدن استعاره کلی: شروع بد مانند این است که از ۱. سمت (مسیر) اشتباه ۲. بیدار شده و در نتیجه ۳. عدم توازن میان درست و اشتباه، باعث شروع بد شود.	۱. جهتی افقی (واژه سمت تداعی گر سیر تبدیل حس خوب به بد)، ۲. حرکتی ۳. موازنه	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "بیدار شدن از جهتی اشتباه"، برهم خوردن تعادل روحی در نتیجه حرکت جسمی اشتباه.
فارسی از دنده چپ بلند شدن (کنایه از شروع بد)	از دنده چپ بیدار شدن استعاره کلی: شروع بد مانند این است که از ۱. سمت چپ ۲. بیدار شده و در نتیجه ۳. عدم توازن میان راست و چپ دچار عدم توازن روحی شوی ۴. که چپ برابر با بدی است (فارسی).	۱. جهتی افقی، ۲. حرکتی ۳. موازنه ۴. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "بیدار شدن بر دنده چپ" که تجربه‌ای بدنمند است، عدم توازن جسمی در نتیجه حرکت جسمی اشتباه، مرتبط بودن جهت چپ مانند دست چپ با ضعف و ناتوانی.
فرانسوی Se lever du pied gauche (کنایه از شروع بد)	برخاستن بر پای چپ استعاره کلی: شروع بد مانند این است که بر روی ۱. پای چپ (جهت اشتباه) ۲. برخاسته ۳. و پا را بر سطح زمین بگذاری و ۴. در نتیجه انتخاب پای چپ، تعادل برهم بخورد ۵. جهت چپ برابر با بدی است (فرانسوی).	۱. جهتی ۲. حرکتی ۳. سطح ۴. موازنه ۵. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری مستقیم از "پا" که عضوی از بدن است، فعل "برخاستن" که تجربه‌ای کاملاً بدنمند است و بلند شدن بر روی پا گاهی، منجر به عدم تعادل و افتادن می‌شود، تماس پا با سطح: سطح و مکان، حضور در نقطه‌ای خاص، باعث شروع اتفاقی ناگوار است.

اصطلاح کنایی ۹	لايه تحت الفظي	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی A pain in the Neck (کنایه از اذیت کردن)	دردی در گردن استعاره کلی: آزار دادن دیگری مانند دردی است ۱. در محدوده گردن ۲. وارد شده ۳. اعمال نیرو می‌کند.	۱. جزء به کل (گردن در ارتباط با کلیت وجودی فرد، معنی می‌شود) ۲. حجمی ۳. قدرتی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو بدن "گردن"، به عنوان بستری که درد بر آن وارد می‌گردد (وجود فرد)، تجربه بدنمند درد، تجربه درون و بیرون بدن.
فارسی باعث دردسر بودن (کنایه از اذیت کردن)	دردی در سر استعاره کلی: آزار دادن دیگری مانند دردی است ۱. که در سر ۲. اعمال نیرو می‌کند.	۱. جزء به کل (سر در ارتباط با کلیت، به معنای تمام وجود فرد معنی می‌شود) ۲. قدرتی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از "سر" عضوی از بدن، تجربه بدنمند درد.
فرانسوی Casser les pieds a quelqu'un (کنایه از اذیت کردن)	شکستن پای کسی استعاره کلی: آزار دادن مانند ۱. شکستن ۲. پای کسی ۳. مانع از حرکت او می‌شود.	۱. قدرتی، جزء به کل ۳. حرکتی	حوزه مبدا استعاره کلی: "پا" عضوی از بدن و شکستن پا توسط دیگری، تجربه‌ای بدنمند است: مانع حرکت و پیشروی.

سلسله

اصطلاح کنایی ۱۰	لایه تحت الفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Make a deal with devil (کنایه از اقدام به عمل شیطانی)	معامله بستن با شیطان استعاره کلی: اقدام به عمل شیطانی مانند ۱. معامله کردن ۲. با ۳. شیطان است.	۱. حرکتی (معامله بستن، وارد معامله شدن: کنش) ۲. ارتباطی (میان فرد و شیطان) ۳. جذب قدرتی و اعمال نیرو: واژه شیطان: تداعی قدرت و وسوسه و کنش	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "معامله کردن و داد و ستد" که تجربه‌ای بدنمند است، وسوسه و کنش توسط بدن ادراک می‌شود.
فارسی دین را به دنیا فروختن (کنایه از اقدام به عمل شیطانی)	دین را به دنیا فروختن استعاره کلی: اقدام به عمل شیطانی مانند ۱. مبادله ۲. دو کالای "دین و دنیا" با یکدیگر است ۳ که دین با کلیت ارزش-های معنوی و دنیا با مادیات معنا می‌یابد ۴. و مرتبط می‌شود ۵. و منجر به برهم خوردن توازن ارزش‌ها می‌شود.	۱. قدرتی ۲. حجمی ۳. جزء به کل ۴. ارتباطی ۵. موازنه	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب "فروختن" و داد و ستد که کاملاً بدنمند است.
فرانسوی vendre son ame au diable (کنایه از اقدام به عمل شیطانی)	فروختن روح به شیطان استعاره کلی: اقدام به عمل شیطانی مانند ۱. فروختن ۲. روح مانند یک کالا ۳. که روح جزئی از وجود فرد تلقی می‌شود ۴ به شیطان است.	۱. قدرتی (فعل فروختن و واژه شیطان) ۲. حجمی ۳. جزء به کل ۴. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "فروختن".

۴. ۱. ۲. داده‌های حوزه کنش‌های بین فردی مثبت

اصطلاح کنایی ۱۱	لایه تحت الفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Have a warm heart (کنایه از مهربانی)	قلبی گرم داشتن استعاره کلی: فرد مهربان ۱. قلبی دارد که ۱. دربردارنده ۲. گرما است.	۱. جزء به کل: قلب جزئی از بدن است که گرم بودن آن به کلیت شخصیت فرد تعمیم پیدا می‌کند ۲. حجمی ۳. کنش قدرتی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از قلب، عضوی از بدن، تجربه بدنمند نیروی کنش و جذب، تجربه حسی دما.
فارسی خونگرم بودن (کنایه از مهربانی)	خونگرم بودن استعاره کلی: ۱. خون فرد مهربان ۲. دربردارنده ۳. گرما است.	۱. جزء به کل ۲. حجمی ۳. کنش قدرتی	حوزه مبدا استعاره کلی: بله خون، عضوی از بدن، تجربه حسی دما.
فرانسوی Ce'est quelqu'un de chaleureux (کنایه از مهربانی)	گرم بودن شخص استعاره کلی: حریم وجود شخص ۱. دربردارنده ۲. گرما است.	۱. حجمی ۲. کنش قدرتی	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه حسی افزایش دما.

پی‌نشد

اصطلاح کنایی ۱۲	لایه تحت اللفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Win someone's heart (کنایه از جلب توجه)	قلب کسی را برنده شدن استعاره کلی: جلب توجه مانند اینست که ۱. طی کنشی حرکتی (مبدا-مسیر-مقصد)، ۲. قلب طرف مقابل که جزئی از تمام احساسات اوست ۳. را تصاحب کرده ۴. کنشی متقابل میان دونفر برقرارشود.	۱. حرکتی ۲. جزء به کل ۳. اجبار قدرتی ۴. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو "قلب" و فعل ربودن که کنشی بدنمند و مستلزم رقابت فیزیکی است.
فارسی دل کسی را به دست آوردن (کنایه از جلب توجه)	دل کسی را به دست آوردن، ربودن استعاره کلی: جلب توجه مانند اینست که ۱. طی کنشی حرکتی ۲. قلب فرد را که جزئی از تمام احساس اوست، ۳. تصاحب کرده و ۴. کنشی متقابل برقرارشود.	۱. حرکتی ۲. جزء به کل ۳. اجبار قدرتی ۴. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو "دل" و فعل به دست آوردن که کنشی کاملاً بدنمند است.
فرانسوی Gagner le Coeur de qqn (کنایه از جلب توجه)	دل کسی را به دست آوردن/برنده شدن استعاره کلی: جلب توجه مانند اینست که ۱. طی کنشی حرکتی ۲. قلب فردی را ۳. تصاحب کرده و ۴. کنشی متقابل ایجاد شود.	۱. حرکتی ۲. جزء به کل ۳. اجبار قدرتی ۴. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو "قلب" و فعل به دست آوردن که کنشی کاملاً بدنمند است، برنده شدن نیازمند رقابت فیزیکی است.

اصطلاح کنایی ۱۳	لایه تحت اللفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی To be all ears (کنایه از توجه و همدلی)	همه وجود، گوش شدن استعاره کلی: توجه و اهمیت به صحبت کسی مانند اینست که ۱. همه وجود تبدیل به ۲. گوش شود ۳. و گوش همچون ظرفی پیام را دربرمی‌گیرد و ۴. تعامل دونفره شکل می‌گیرد.	۱. اجبار قدرتی (واژه "همه" بیانگر تمرکز و تسلط قدرت شنوایی بر کل بدن ۲. کل به جزء (همه وجود به گوش، تقلیل یافته) ۳. حجمی ۴. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو بدن "گوش"، و توجه کردن که حسی ادراکی و کاملاً بدنمند است.
فارسی گوش شنوا داشتن (کنایه از توجه و همدلی)	گوش شنوا داشتن استعاره کلی: توجه و اهمیت مثل اینست که ۱. گوش (نماد کلیت وجودی فرد) ۲. پیام طرف مقابل را دربرگرفته ۳ و تعاملی دوطرفه ایجاد کند.	۱. جزء به کل ۲. حجمی ۳. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو بدن "گوش"، و توجه کردن که حسی ادراکی و کاملاً بدنمند است.
فرانسوی Preter une Oreille attentive (کنایه از توجه و همدلی)	قرض گرفتن گوش برای شنیدن استعاره کلی: توجه و اهمیت مانند اینست که ۱. گوش که نماد توجه است را ۲. طی کنشی حرکتی و عملی داوطلبانه قرض بگیری ۳. و اراده‌ای برای همدلی نشان دهی ۳. گوش پیام را دربرمی‌گیرد ۴. و ایجاد کنش دوطرفه.	۱. جزء به کل ۲. حرکتی ۳. قدرتی ۴. حجمی ۵. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو بدن "قلب"، تجربه فضایی حجم. زبان فرانسوی "همدلی" را در قالب کنشی فعالانه تصویرسازی می‌کند.

نشده

اصطلاح کنایه ۱۴		لایه تحت الفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی	Grin & bear it (کنایه از تحمل فشار و عدم بروز در ظاهر)	لیخند بزن و تحمل کن استعاره کلی: فرد ۱ تحمل فشار ناشی از ۲ رنجش درونی ۳ را با بروز لیخند بر ۴ ظاهر و سطح صورت نشان می‌دهد تا ۵. تعادل ظاهری حفظ شود ۵. ارتباطی میان درون و ظاهر برقرار می‌شود.	۱. قدرتی ۲. حجمی (بدن) همچون حجمی است که دربردارنده رنج است). ۳. جزء به کل ۴. سطح ۵. موازنه ۶. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "لیخند زدن" نشان‌دهنده رضایت ظاهری، تحمل فشار و رنجش درون حجم بدن یا قلب.
فارسی	خم به ابرو نیاوردن (کنایه از تحمل فشار و عدم بروز در ظاهر)	خم به ابرو نیاوردن استعاره کلی: فرد ۱ تحمل فشار ناشی از ۲ رنج درونی را با ۳ خم نکردن ابرو ۴ بر ظاهر صورت ۵ تحمل می‌کند ۶. و ارتباطی میان درون و ظاهر ایجاد می‌گردد.	۱. قدرتی ۲. حجمی ۳. جزء به کل (نماد) عدم واکنش کل (بدن) ۴. سطح ۵. موازنه ۶. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "انخم نکردن"، نشان‌دهنده رضایت ظاهری، تحمل فشار درون حجم بدن یا قلب.
فرانسوی	Prendre sur soi (کنایه از تحمل فشار و عدم بروز در ظاهر)	بر روی خودت بگذار استعاره کلی: فرد ۱ فشار وارده را ۲ طی کنشی فعالانه ۳ بر روی سطح پوست ۴ خود قرار داده ۵. و می‌کوشد تا تعادل برقرار کند.	۱. قدرتی ۲. حرکتی ۳. سطح ۴. حجمی (حجم وجودی خود) ۵. موازنه روحی (میان درون و بیرون: ارتباطی ضعیف)	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه بدنمندی تحمل فشار چیزی روی بدن و فشار وارده بر حجم بدن، تجربه حسی ادراکی تماس با سطح پوست.

اصطلاح کنایه ۱۵		لایه تحت الفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی	Bite the bullet (کنایه از تحمل رنجش بدون شکایت)	گاز گرفتن گلوله استعاره کلی: تحمل رنجش مانند اینست که ۱ گلوله- ای را ۲ با شدت گاز بگیری ۳. و سطح دندان با گلوله در تماس است.	۱. حجمی (گلوله، حجمی است که دربردارنده درد است)، ۲. اعمال نیروی قدرتی: فرد مجبور است فشار درد را تحمل کند (تشبیه به فشردن گلوله) ۳. سطح (تماس سطح دندان با گلوله: مواجهه نزدیک با رنج و بروز در سطح	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "گازگرفتن"، تجربه حسی لمس و درد ناشی از نزدیکی. منشا اصطلاح: ارجاع به جنگ‌های اروپا که از سربازان خواسته می‌شد فشار ناشی از درد را با فشردن گلوله تحمل کنند.
فارسی	دندان روی جگر گذاشتن (کنایه از تحمل رنجش بدون شکایت)	دندان روی جگر گذاشتن استعاره کلی: تحمل رنجش مانند اینست که ۱ دندان- ها، نماد سرکوب و اراده و جگر، نماد درد و احساس ۲ که دربردارنده حجم رنجش است ۳. با یکدیگر کنشی متقابل داشته باشند، تلاش برای توازن روحی ایجاد شود و ۴. فشار وارده بر جگر، بروز رنجش را سرکوب کند. ۵. تماس دندان با جگر.	۱. جزء به کل ۲. حجمی ۳. موازنه (طرحواره موازنه بدلیل کشمکش یک نیروی پویا و زنده: جگر و نیروی ثابت: دندان ۴. اعمال نیروی قدرتی ۵. سطح	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب "گازگرفتن با دندان"، تجربه حسی تماس، ایجاد تعادل فیزیکی پس از اعمال فشار.
فرانسوی	Serrer les dents (کنایه از تحمل رنجش بدون شکایت)	ساییدن دندان‌ها بر یکدیگر استعاره کلی: تحمل رنجش مانند اینست که ۱ دندان- ها را بر یکدیگر فشار دهی ۲. و رنجش را در حجم بسته دهان حبس کنی ۳. ساییدن سطح دندان‌ها: شدت بروز خشم در سطح.	۱. اعمال نیروی قدرتی ۲. حجمی ۳. سطح: بروز خشونت شدید.	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو بدن "دندان‌ها" و تجربه حسی ادراکی اعمال فشار فیزیکی.

نقشه

اصطلاح کنایه ۱۶	لايه تحت الفظي	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Grin & bear it (کنایه از تحمل رنجش و عدم بروز در ظاهر)	لبخند بز و تحمل کن استعاره کلی: فرد ۱. تحمل فشار ناشی از ۲. رنجش درونی ۳. را با بروز لبخند بر ۴. ظاهر و سطح صورت نشان می‌دهد تا ۵. تعادل ظاهری حفظ شود ۵. ارتباطی میان درون و ظاهر برقرار می‌شود.	۱. قدرتی ۲. حجمی (بدن همچون حجمی است که دربردارنده رنج است). ۳. جزء به کل ۴. سطح ۵. موازنه ۶. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "لبخند زدن" نشان‌دهنده رضایت ظاهری، تحمل فشار و رنجش درون حجم بدن یا قلب.
فارسی خم به ابرو نیاوردن (کنایه از تحمل رنجش و عدم بروز در ظاهر)	خم به ابرو نیاوردن استعاره کلی: فرد ۱. تحمل فشار ناشی از ۲. رنج درونی را با ۳. خم نکردن ابرو (نماد عدم واکنش کل بدن) ۴. بر ظاهر صورت ۵. تحمل می‌کند ۶. و ارتباطی میان درون و ظاهر ایجاد می‌گردد.	۱. قدرتی ۲. حجمی ۳. جزء به کل ۴. سطح ۵. موازنه ۶. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "خم نکردن"، نشان‌دهنده رضایت ظاهری، تحمل فشار درون حجم بدن یا قلب.
فرانسوی Prendre sur soi (کنایه از تحمل رنجش و عدم بروز در ظاهر)	بر روی خودت بگذار استعاره کلی: فرد ۱. فشار وارده را ۲. طی کنشی فعالانه ۳. بر روی سطح پوست ۴ خود (حجم وجودی خود) قرار داده ۵. و می‌کوشد تا تعادل روحی (میان درون و بیرون: ارتباطی ضعیف) برقرار کند.	۱. قدرتی ۲. حرکتی ۳. سطح ۴. حجمی ۵. موازنه	حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه بدنمند تحمل فشار چیزی روی بدن و فشار وارده بر حجم بدن، تجربه حسی ادراکی تماس با سطح پوست.

اصطلاح کنایه ۱۷	لايه تحت الفظي	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی To be carried away by love (کنایه از ذوق‌زدگی ناشی از عشق)	توسط عشق برده شدن استعاره کلی: عشق ۱. همچون نیروی پویایی است که ۲. فرد را با نیروی خود به ۳. جهتی دور و بالا همراه می‌سازد.	۱. اجبار قدرتی (سلطه و کنترل‌گری عشق) ۳. جهتی عمودی	بله. حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه بدنمند همراه شدن با نیروی فیزیکی.
فارسی سر از پا نشناختن (کنایه از ذوق‌زدگی ناشی از عشق)	سر از پا نشناختن استعاره کلی: فرد تحت تأثیر ۱. جذبۀ نیروی عشق ۲. سر را از پا (دو عضو بدن که در ارتباط با کلیت معنا می‌یابند، ۳. نمی‌تواند تشخیص دهد (توازن روحی بهم می‌خورد).	۱. اجبار و کشش قدرتی ۲. جزء به کل (عدم تشخیص دو عضو بدن: از بین رفتن انسجام روحی ۳. موازنه (در برابر طرحواره حرکتی در دو زبان دیگر)	بله. حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در دو عضو "سر و پا" و برهم خوردن تعادل فیزیکی ناشی از عدم کنترل این دو.
فرانسوی Etre emporte par l'amour (کنایه از ذوق‌زدگی)	توسط عشق برده شدن استعاره کلی: عشق ۱. همچون نیروی پویایی است که ۲. فرد را با نیروی خود به ۳. جهت بالا همراه می‌سازد.	۱. حرکتی ۲. اجبار قدرتی (سلطه و کنترل‌گری عشق)، جهتی عمودی	بله. حوزه مبدا استعاره کلی: تجربه بدنمند همراه شدن با نیروی فیزیکی.

نسله

اصطلاح کنایی ۱۸	لایه تحت الفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی To welcome somebody with open arms (کنایه از پذیرش و حمایت)	با بازوانی باز، به کسی خوشامد گفتن استعاره کلی: پذیرفتن کسی مانند اینست که ۱. طی کنشی پویا به سمت کسی حرکت کنی ۲. با بازوانی (نماد پذیرش کلی) ۳. گشاده (دربرگیرنده فرد مقابل)، ۴. طرف مقابل را به خود کشانیده ۵. کنشی متقابل ایجادکنی.	۱. حرکتی ۲. جزء به کل ۳. حجمی ۴. کشش قدرتی ۵. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "در آغوش گرفتن": تجربه حسی ادراکی اصطلاح فرانسوی کاملاً بومی بوده و در ادبیات کلاسیک فرانسوی از حدود قرن ۱۷ به بعد بکارگرفته می‌شده است و ریشه در لاتین دارد.
فارسی کسی را با آغوش باز پذیرفتن (کنایه از پذیرش و حمایت)	با آغوش باز کسی را پذیرفتن استعاره کلی: پذیرفتن کسی مانند اینست که ۱. طی کنشی پویا به سمت کسی حرکت کنی ۲. با بازوانی (نماد پذیرش کلی) ۳. گشاده (دربرگیرنده فرد مقابل)، ۴. طرف مقابل را به خود کشانیده ۵. کنشی متقابل ایجادکنی.	۱. حرکتی ۲. جزء به کل ۳. حجمی ۴. کشش قدرتی ۵. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "در آغوش گرفتن": تجربه حسی ادراکی اصطلاح انگلیسی در اشعار شکسپیر و انجیل بسیار کاربرد داشته و "بازوان گشاده"، استعاره درون‌زای انگلیسی است.
فرانسوی Accueillir qqn a bras ouverts (کنایه از پذیرش و حمایت)	با بازوانی باز، به کسی خوشامد گفتن استعاره کلی: پذیرفتن کسی مانند اینست که ۱. طی کنشی پویا به سمت کسی حرکت کنی ۲. با بازوانی (نماد پذیرش کلی) ۳. گشاده (دربرگیرنده فرد مقابل) ۴. طرف مقابل را به خود کشانیده ۵. کنشی متقابل ایجادکنی.	۱. حرکتی ۲. جزء به کل ۳. حجمی ۴. کشش قدرتی ۵. ارتباطی	حوزه مبدا استعاره کلی: نمود بدنمندی در قالب فعل "در آغوش گرفتن": تجربه حسی ادراکی اصطلاح فارسی نیز، در اشعار عطار، حافظ و سعدی موجود است. بنابراین هیچ‌کدام از این سه اصطلاح، تحت‌تأثیر گرفته‌برداری و یا وام‌گیری از زبان دیگر، شکل‌نگرفته‌اند.

اصطلاح کنایی ۱۹	لایه تحت الفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی Hold one's tongue (کنایه از عدم پرخاشگری)	زبان خود را گرفتن استعاره کلی: جلوگیری از پرخاشگری مانند اینست که ۱. در برابر حرکات زبان ۲. مانع ایجاد کنی ۳. و زبان در ارتباط با کلیت وجود فرد معنا می‌یابد.	۱. حرکتی ۲. مانع قدرتی ۳. جزء به کل	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو بدن "زبان" و به‌صورت ارادی جلوی حرکت آن را گرفتن.
فارسی جلوی زبان خود را گرفتن (کنایه از عدم پرخاشگری)	جلوی زبان خود را گرفتن استعاره کلی: جلوگیری از پرخاشگری مانند اینست که ۱. از حرکات زبان که منجر به ایجادکلام می‌شود ۲. ممانعت کرده ۳. و زبان نماد کلیت وجودی است.	۱. حرکتی ۲. مانع قدرتی ۳. جزء به کل	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو بدن "زبان" و به‌صورت ارادی جلوی حرکت آن را گرفتن.
فرانسوی Tirer sa langue (کنایه از عدم پرخاشگری)	کشیدن زبان استعاره کلی: جلوگیری از پرخاشگری مانند اینست که ۱. طی حرکتی ۲. زبان که نماد حرافی است را به بیرون و جهتی خاص ۴. بکشی.	۱. حرکتی ۲. جزء به کل ۳. جهتی ۴. اعمال نیروی قدرتی	حوزه مبدا استعاره کلی: بهره‌گیری از عضو بدن "زبان" و کشیدن آن که حرکتی بدنمند است.

پی‌نشته

اصطلاح کتابی ۲۰	لایه تحت الفظی	طرحواره‌های تصویری	بدنمندی
انگلیسی To be someone's rock (کنایه از فرد حمایتگر)	صخره کسی بودن، استعاره کلی: فرد حامی مانند صخره ۱. غم طرف مقابل را دربر گرفته ۲. فشارروحي او را پذیرفته ۳. و از طریق ایجاد کنشی متقابل ۴. باعث توازن روحي در او می‌شود.	۱. حجمی ۲. اعمال نیروی قدرتی ۳. ارتباطی ۴. موازنه	حوزه مبدا استعاره کلی: ارجاع به فعل "تکیه کردن" که تجربه‌ای بدنمند است، تحمل فشار نیروی خارجی، برقراری توازن جسمی پس از تکیه کردن صخره.
فارسی تکیه‌گاه کسی بودن (کنایه از فرد حمایتگر)	تکیه‌گاه کسی بودن، استعاره کلی: فرد حامی مانند تکیه‌گاه ۱. غم طرف مقابل را دربر گرفته ۲. فشار روحي طرف مقابل را پذیرفته ۳. و با کنشی متقابل، ۴. باعث توازن روحي او می‌شود.	۱. حجمی ۲. اعمال نیروی قدرتی ۳. ارتباطی ۴. موازنه	حوزه مبدا استعاره کلی: ارجاع به فعل "تکیه کردن": تجربه‌ای بدنمند، تحمل فشار نیروی خارجی، برقراری توازن پس از تکیه کردن به تکیه‌گاه.
فرانسوی Etre pilier de qqn	ستون کسی بودن، استعاره کلی: حامی مانند ستون ۱. که جزئی از سازه‌ای بزرگتر است ۲. غم طرف مقابل را دربر می‌گیرد ۳. فشارروحي او را پذیرفته ۳. و با کنشی متقابل ۴. ایجاد توازن می‌کند.	۱. جزء به کل (نهاد بزرگتر مانند جامعه) ۲. قدرتی ۳. ارتباطی ۴. موازنه	حوزه مبدا استعاره کلی: تکیه کردن: تجربه‌ای بدنمند، تحمل فشار خارجی.

۲.۴ تحلیل داده‌های دو حوزه مفهومی "کنش‌های بین فردی منفی و مثبت"

ابتدا آمار مرتبط با مبحث کنش‌های بین فردی منفی و دربردارنده زیرمجموعه "اذیت"، سپس کنش‌های بین فردی مثبت و دربردارنده زیرمجموعه معنایی "محبت" بررسی و تحلیل می‌شود. سپس به نتیجه‌گیری کلی پرداخته خواهد شد.

۱.۲.۴ تحلیل داده‌های حوزه کنش‌های بین فردی منفی

جدول ۱. درصد به‌کارگیری طرحواره‌های تصویری حوزه "کنش‌های بین فردی منفی: چترواژه اذیت" در انگلیسی، فارسی و فرانسوی

نوع طرحواره	فرانسوی	فارسی	انگلیسی	جمع کلی
قدرتی	۳۲/۱۴	۳۵/۷۱	۳۲/۱۴	۲۴/۳۵
حجمی	۳۰	۴۰	۳۰	۱۷/۳۹
جزء به کل	۲۷/۴۱	۳۵/۲۹	۳۳	۱۳/۸۲
سطح	۳۵/۷۱	۲۱/۴۳	۴۲/۸۶	۱۲/۱۷
حرکتی	۳۸/۴۶	۲۳/۰۸	۳۸/۴۶	۱۱/۳۰
جهتی	۵۰	۲۵	۲۵	۸/۷۰
ارتباطی	۳۳/۳۳	۳۳/۳۳	۲۸	۵/۷۹
موازنه	۱/۷۴	۲/۶۱	۰/۸۷	۵/۲۲

طرحواره قدرتی در مجموع با ۲۴/۳۵ درصد اولین طرحواره پرتکرار محسوب می‌شود؛ بدرفتاری و اذیت در هر سه زبان با روابط قدرت، سلطه‌گری و کنترل‌گری در ذهن سخنوران عینیت‌بخشی می‌شود. افراد هنگام صحبت از بدرفتاری اغلب آن را در قالب نمایش قدرت، اعمال زور و تجاوز به دیگری درک و بیان می‌کنند. طرحواره سطح در انگلیسی بیشترین درصد به‌کارگیری را دارد. اصطلاحات غذاخوردن از دست دیگری، داغ شدن زیر یقه، در موهای کسی بودن، خاری در پهلو در انگلیسی این تمایزات آماری را رقم زده است که می‌توان آن را نشانه بروز ظاهری خشم، نقض ادب به صورت علنی، و مزاحمت از طریق مجاورت، تماس و نزدیکی تعبیر کرد.

طبق نظر کوچش «برخی استعاره‌ها جهانی‌اند، برخی شبه‌جهانی و برخی فرهنگ‌ویژه هستند. جهانی‌بودن به معنای حضور در همه زبان‌ها نیست بلکه به حضور بالقوه ظهور آن‌ها بر پایه تجربیات انسانی مشترک اشاره دارد» (کوچش، ۲۰۱۰، ۲۰۱۵، ۲۰۱۸). از استعاره‌های مفهومیِ دربردارنده استعاره‌های ابتدایی و طرحواره‌هایی مشترک در عین یکسان بودن مفهوم کنایی، می‌توان به استعاره‌های زیر اشاره کرد:

استعاره جهانی ۱: مفهوم ابراز عصبانیت در مواجهه با دیگری در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی با اصطلاحات خالی کردن روی کسی، دق دلی چیزی را روی سر کسی خالی کردن و سر کسی خالی کردن تصویرسازی شده است و طرحواره‌های حجمی، قدرتی، حرکتی و جهت‌ی در هر سه زبان مشترک هستند، هرچند زبان فارسی با به‌کارگیری واژه "دق دلی" برهم ریختگی روحی روانی فرد عصبانی را توسط الگوی موازنه، به‌خوبی عینیت‌بخشی کرده است.

استعاره جهانی ۲: داغ شدن زیر یقه در انگلیسی و جوش آوردن از شدت خشم در فارسی و فرانسوی، با اولویت طرحواره حجمی در انگلیسی (بدن مانند ظرفی که از شدت خشم به شدت داغ شده است) و قدرتی در فارسی و فرانسوی (جوشیدن) میزان تمرکز هر زبان بر نوع عینیت‌بخشی را تداعی می‌کند.

استعاره جهانی ۳: هر سه زبان مفهوم کنایی نادیده گرفتن حقیقت را با روساخت بستن چشم‌ها عینیت‌بخشی می‌کنند. این طرحواره میان فرهنگی چشم را مانند ظرفی حاوی وجدان در نظر می‌گیرد که بستن درپوش آن (بستن چشم) تداعی گریبی توجهی به حقیقت است. طرحواره حرکتی با به‌کارگیری واژه "برگرداندن" در برگرداندن چشم به کوری در انگلیسی فعال می‌شود که این عمل را با مفهوم ضمنی "آگاهانه و کنشی فعال" در انگلیسی تصویرسازی می‌کند.

استعاره جهانی ۴: سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی معنی کنایی اذیت شدن را با روساخت‌های خاری در پهلو، خاری در چشم، در پای کسی قرار گرفتن به تصویر می‌کشند. طرحواره‌های حجمی و قدرتی مشترک هستند. واژه "پا" در فرانسوی و تداعی ممانعت از حرکت، بازم به سخنوران این زبان القا می‌کند که هرآنچه مانع آزادی عمل و حرکت فعالانه شود، مزاحم تلقی می‌شود (تحت تأثیر جنبش اکزیستنیالیسم فرانسه).

استعاره جهانی ۵: برخاستن از سمت چپ تخت، از دنده چپ بلند شدن، و برخاستن بر پای چپ سه اصطلاح کاربردی در انگلیسی، فارسی و فرانسوی هستند که معنی کنایی بد رفتاری از ابتدا را از طریق ترکیبی از طرحواره‌های تصویری حرکتی، جهت‌ی، و موازنه بیان کرده‌اند. واژه "چپ" فقط در فارسی و فرانسوی ذکر شده است و ارتباط چپ و نحسی را تحت تأثیر فرهنگ دو جامعه فارسی و فرانسوی زبان برجسته می‌کند (جهتی). طرحواره حرکتی، طرحواره غالب در این استعاره‌ها است و مسیر خطی تبدیل شدن رفتاری مثبت و یا خنثی به رفتاری بد را تصویرسازی می‌کند.

استعاره جهانی ۶: اصطلاحات با شیطان وارد معامله شدن، دین را به دنیا فروختن و روح را به شیطان فروختن در انگلیسی، فارسی و فرانسوی در قالب کلی "فروش و معامله" با اولویت طرحواره قدرتی (واژگان فروختن و شیطان، تداعی گرامر اعمال نیرو و قدرت شیطانی هستند) بازنمایی شده‌اند. طرحواره موازنه در فارسی دین را در مقابل دنیا قرار داده و فرد مرتکب را دچار فروپاشی و رو به زوال تلقی می‌کند (تحت تأثیر باورهای فرهنگی دینی). طرحواره جزء به کل در فرانسوی، روح را به ارزش‌های معنوی مرتبط می‌سازد و فروختن آن را انحطاط تلقی فردی می‌داند (داستان فاوست و ادبیات غنی فرانسه).

۴.۲.۲. تحلیل داده‌های حوزه مفهومی کنش‌های بین‌فردی مثبت

استخراج طرحواره‌های تصویری "کنش‌های بین‌فردی مثبت" در سه زبان موردنظر، داده‌ها و درصد‌های زیر را در اختیار محقق قرار داده است.

جدول ۲. درصد به‌کارگیری طرحواره‌های تصویری حوزه کنش‌های بین‌فردی مثبت: چتروازه محبت" در انگلیسی، فارسی و فرانسوی

نوع طرحواره	فرانسوی	فارسی	انگلیسی	درصد کلی
قدرتی	۳۴/۵۰	۳۱/۰	۳۴/۵	۲۵/۲
جزء به کل	۲۷/۳	۴۰/۹	۳۱/۸	۱۸/۸
حجمی	۳۳/۳	۳۳/۳	۳۳/۳	۱۵/۷
ارتباطی	۲۶/۵	۳۳/۳	۳۳/۳	۱۴/۹
حرکتی	۴۲/۹	۲۱/۴	۳۵/۷	۱۲/۲
موازنه	۲۵	۵۰	۲۵	۶/۹
سطح	۲/۲۵	۱/۵۰	۲/۲۵	۶
جهتی	۴۰	۲۰	۴۰٪	۴/۳

در تحلیل طرحواره‌های تصویری فعال در اصطلاحات کنایی حوزه "کنش‌های بین‌فردی مثبت" در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی باز هم به درصد بالای طرحواره قدرتی ۲۵ درصد در مجموع کل طرحواره‌ها برمی‌خوریم که زیرمجموعه کشش و جذب در بسیاری از اصطلاحات چنین آماری را رقم زده است. ساختار اصطلاحاتی مانند دل کسی را بردن یا به‌دست آوردن، با آغوش یا دستان باز کسی را پذیرفتن و مانند این‌ها در سه زبان، تداعی‌گر تلاش برای کشش، جذب و برقراری ارتباط میان طرفین است. طرحواره جزء به کل دومین طرحواره فعال در سطح ساختارهای زبانی و نیز شناختی در عینیت‌بخشی به مفاهیم محبت و مهربانی است. آمار بالاتر این طرحواره در فارسی، نشان می‌دهد که قوه شناخت فارسی‌زبان‌ها تحت تأثیر فرهنگ تحلیل‌گرایانه و قضاوت‌نگر خود، معانی را بیش از سایر زبان‌ها از طریق جزئیات ادراک می‌کند.

از استعاره‌های جهانی به‌کاررفته برای حوزه مفهومی کنش‌های بین‌فردی مثبت: محبت در سه زبان می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

استعاره جهانی ۱: خونگرم بودن، قلبی گرم داشتن و فرد گرمی بودن در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی با اولویت اصلی طرحواره‌های قدرتی و حجمی، محبت را انرژی و نیرویی (قدرتی) درون خون، قلب و یا وجود شخص (حجمی) تلقی می‌کند. طرحواره سطح در انگلیسی، بازتاب‌دهنده فرهنگ فردمحور جامعه انگلیسی‌زبان است.

استعاره جهانی ۲: مفهوم کنایی "حمایت کردن و پشتیبانی" در قالب اصطلاحات صخره کسی بودن، تکیه‌گاه کسی بودن و ستون کسی بودن در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی از طریق طرحواره‌های قدرتی (اعمال فشار روانی)، حجمی (وارد حریم شخصی دیگری شدن) و موازنه (کسب آرامش روحی) و نیز ارتباطی (ایجاد پیوند عاطفی) عینیت‌بخشی شده است.

استعاره جهانی ۳: برنده شدن قلب دیگری، دل کسی را بردن و به‌دست آوردن (ربودن) قلب دیگری در انگلیسی، فارسی و فرانسوی، با فعال‌سازی طرحواره‌های تصویری حجمی (قلب مانند کالایی است که می‌توان رقابت کرده و آن را برنده شد، آن را

ریود و یا به دست آورد). قدرتی (اعمال نیرو به منظور ریودن و به دست آوردن)، ارتباطی (ایجاد ارتباط عاطفی میان دو نفر)، حرکتی (حرکتی پویا و فعالانه به منظور جلب توجه) و نیز جزء به کل عینیت بخشی شده اند.

استعاره جهانی ۴: مفهوم کنایی توجه و یا پشتکار داشتن با ساختار زبانی گذاشتن قلب در کاری یا کسی، دل دادن به کاری یا کسی و تمام قلب را در چیزی گذاشتن به ترتیب در انگلیسی، فارسی و فرانسوی با بهره گیری از الگوهای جزء به کل، حجمی، قدرتی و نیز ارتباطی در هر سه زبان بازنمایی شده است.

استعاره جهانی ۵: همدردی کردن با شخصی دیگر در سه زبان مورد نظر با بهره گیری از عضو "گوش" در استعاره های همه وجود گوش بودن، گوش شنوا داشتن و قرض گرفتن گوش برای شنیدن همگی در مرحله اول الگوی جزء به کل را فعال می سازند، طرحواره حجمی و ارتباطی از دیگر مشترکات این اصطلاحات هستند. طرحواره حرکتی در فرانسوی (قرض گرفتن) به کنش فعالانه فرد به منظور ابراز همدردی اشاره دارد.

استعاره جهانی ۶: اصطلاحات گاز گرفتن زبان، جلوی زبان خود را گرفتن، کشیدن زبان به بیرون در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی الگوهای حرکتی، قدرتی و جزء به کل (زبان)، و جهتی در فرانسوی را فعال می سازند.

استعاره جهانی ۷: در سه اصطلاح گاز گرفتن گلوله، دندان روی جگر گذاشتن و کشیدن دندانها بر روی یکدیگر نیز تا حدودی استعاره ای جهانی محسوب می شوند: طرحواره جزء به کل، قدرتی، سطح و حجمی در سه زبان مشترک است. واژه "جگر" تداعی گر صبر و شکیبایی است. طرحواره های جزء به کل و موازنه در فارسی فعال بوده و تداعی گر تأکید جامعه فارسی زبان بر تحمل نارضایتی و رنجش به منظور حفظ آرامش و آبرو است.

استعاره جهانی ۸: مفهوم انتزاعی "پذیرش و استقبال از کسی" در زبان های انگلیسی، فارسی و فرانسوی با سه اصطلاح خوش آمد گویی به کسی با دستان باز، با آغوش باز کسی را پذیرفتن و نیز با بازوان باز به کسی خوش آمد گفتن عینیت بخشی شده است که طرحواره های قدرتی (نیروی جذب میان دو فرد)، جزء به کل، ارتباطی و حرکتی از مشترکات میان این سه ساختار هستند.

۵. نتیجه گیری

تعداد بالای استعاره های جهان شمول و میان فرهنگی در دو حوزه مفهومی "کنش های بین فردی مثبت و منفی محبت و اذیت" که ۱۴ از ۲۰ مورد را در بر می گیرد، حاکی از آن است که تجربیات بدنی بشر که از ابتدایی ترین روزمرگی ها و عاداتها حتی در اقلیم های متفاوت ریشه می گیرد، در این دو حوزه به میزان بالایی مشترک، و باعث همگرایی استعاره های مفهومی، استعاره های ابتدایی و طرحواره های تصویری در سطح سه زبان شده است. در حالی که مفاهیم دیگری از قبیل "خیانت و صداقت" با آمار استعاره های جهان شمول ۷ از ۲۰ با ارجاع به فرهنگ، ادبیات عامیانه و سنن بازنمایی شده اند، و زبان بدنمند معنا را در قالب های بومی و با ارجاع بیشتری به بافت فرهنگی متمایز خود بازسازی نموده است (محمدی و دیگران، ۱۴۰۴). کوچش (۲۰۱۲) معتقد است: «استعاره های جهان شمول به لایه زیرساختی بنیادین تجربیات فرهنگی ارجاع می دهند، لایه ای که زیرساخت و یا روساخت استعاره های فرهنگ ویژه را تشکیل می دهد». در نتیجه، طبق تعریف کوچش می توان دو حوزه کنش های بین فردی منفی و مثبت

در بردارنده زیر مجموعه‌های معنایی "اذیت و محبت" را جهانی و در بردارنده لایه فراگیر معنا که بر اساس نخستین تجربیات مشترک بشریت حتی در محیط‌های متفاوت شکل گرفته است، محسوب کرد و دو حوزه "خیانت و صداقت" را به لحاظ کاربرد عناصر و اجزای زبانی خاص و "فرهنگ ویژه" که در لایه سطحی تر معنا که توسط فرهنگی خاص پر می‌شود، طبقه‌بندی کرد (محمدی و دیگران، ۱۴۰۴).

جدول ۳. درصد به‌کارگیری طرحواره‌های تصویری در دو حوزه "کنش‌های بین‌فردی منفی و مثبت: اذیت و محبت" در هر زبان و در مجموع

طرحواره	فرانسوی	فارسی	انگلیسی	جمع کل
قدرتی	۳۳/۳۲	۳۳/۳۶	۳۳/۳۲	۲۴/۷۸
حجمی	۳۱/۶۵	۳۶/۶۵	۳۱/۶۵	۱۶/۵۵
جزء به کل	۳۱/۳۰	۳۸/۱۰	۳۳/۵۵	۱۶/۳۱
حرکتی	۴۰/۶۸	۲۲/۲۴	۳۷/۰۸	۱۱/۷۵
ارتباطی	۲۹/۹۲	۳۳/۳۲	۳۰/۶۵	۱۰/۳۵
موازنه	۲۹/۱۷	۴۵	۲۵/۸۴	۹/۹۷
سطح	۱۸/۹۸	۱۱/۴۷	۲۲/۵۶	۹/۰۹
جهتی	۴۵	۲۲/۵۰	۳۲/۵۰	۶/۵۰

در جدول ۳ که حاصل میانگین دو جدول ۱ و ۲ تلقی می‌گردد، درصد به‌کارگیری هر طرحواره تصویری در هر زبان به‌طور جداگانه محاسبه شده است تا با تحلیل روساخت‌ها و تصویرسازی‌های غالب در یک زبان بتوان شیوه ادراک معنی و اولویت شناختی سخنوران هر زبان را تشخیص داد، زیرا در نظریه لیکاف و جانسون (۱۹۸۷) استخراج و تحلیل طرحواره‌های تصویری راهی برای دستیابی به الگوهای غالب مفهوم‌سازی و ادراک در یک جامعه زبانی محسوب می‌شود. تکرار نظام‌مند طرحواره‌هایی خاص در لایه تحت‌لفظی (اصطلاحات کنایی) زبان نشان می‌دهد که سخنوران تمایل دارند مفاهیم انتزاعی را در چارچوب‌های شناختی معینی سازمان دهند. علاوه بر این، در ستون آخر "جمع کل" درصد به‌کارگیری هر طرحواره تصویری به‌طور کلی در مجموع سه زبان محاسبه شده است تا بتوان الگوهای ادراکی غالب و اولویت تصویرسازی سخنوران کل سه زبان که از شاخه‌های ژرمنیک (انگلیسی)، ایرانی (فارسی) و لاتین (فرانسوی) انتخاب شده‌اند و حیطه گسترده‌ای از تنوعات زبانی را دربرمی‌گیرد، تعیین نمود.

۵. ۱. دستاوردهای پژوهش

الف) نقش مؤثر بدنمندی در شکل‌گیری اصطلاحات کنایی حوزه "اذیت و محبت" در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی
 نتایج این پژوهش نقش مؤثر بدن و تجربه زیسته افراد در اقلیم‌های متفاوت را در شکل‌دهی به استعاره‌های مفهومی دو حوزه "کنش‌های بین‌فردی مثبت و منفی" تأیید می‌کند. تحلیل‌ها نشان می‌دهد که تجسم بدن و ارتباط اعضای آن با کلیت وجودی (طرحواره جزء به کل)، ارتباط بدن با نیروهای متضاد و همسو (قدرتی)، مرزبندی بدن (طرحواره حجمی) و حرکت و فعل بدن در موقعیت‌های گوناگون (طرحواره حرکتی)، جهت‌گیری بدن به سمتی خاص (طرحواره جهتی)، کشمکش اعضای بدن در جهت حفظ تعادل (موازنه)، و مرتبط ساختن اشیاء و رویدادها با واسطه‌گری بدن (طرحواره ارتباطی) به‌عنوان اصلی‌ترین الگوی شناختی بشریت محسوب می‌شود و ذهن از این سازوکار به‌عنوان حوزه مبدأ در جهت انگاشت و انطباق معانی انتزاعی بر حوزه مقصد استعاره‌ها، بهره می‌برد. این مطالعه هم‌راستا با نحوه ادراک معنی توسط جانسون (۲۰۲۴) است: بدنمندی معنی، نهادینه‌شدگی

(ریشه‌داشتن) معنی در بافت فرهنگی و اقلیمی، ایفاشدگی توسط انسان (معنا از طریق کنش و تجربه فعال بدن با محیط ایفا شده و تحقق پیدا می‌کند)، گسترش یافتگی معنی، حس‌گرایی (معنی ریشه در احساسات و عواطف انسانی دارد)، تکامل‌گرایی معنی (روند تکاملی معنی و تغییرپذیری آن تحت‌تأثیر نقشی که فرد در بافت محیطی ایفا می‌کند) و نیز کاربرد چندین‌بارۀ آن در طول تاریخ و طی کردن روند تکاملی.¹⁰

لیکاف و جانسون معتقدند: «فلسفی‌ترین، انتزاعی‌ترین و عمیق‌ترین مفاهیم ذهنی بشر ریشه در ابتدایی‌ترین تجربیات بدنی او دارد» (1999). لیکاف هم‌چنین معتقد است «تفکر ماهیتی بدنمند دارد» (1987). در تمامی مباحث مطرح‌شده توسط این دو نظریه‌پرداز نقش «تجربیات بدنمند» برجسته شده است. در نتیجه، «بدنمندی می‌تواند به شیوه‌های متفاوتی در قالب طرحواره‌های تصویری مختلف در روساخت زبان» نمود یابد، در برخی موارد «اعضای بدن به‌طور مستقیم» در ساخت زبانی به‌کارگرفته می‌شوند و مفاهیم انتزاعی از طریق ارجاع صریح به اندام‌های بدن مفهوم‌سازی می‌گردند: دل کسی را به‌دست آوردن، دندان به جگر گذاشتن و مانند این‌ها. در مواردی دیگر، بدنمندی در قالب افعال و کنش‌هایی بروز می‌یابد که مستقیماً با عملکردهای بدنی انسان مرتبط‌اند بدون آنکه نام اندام خاصی ذکر شود: دین را به دنیا فروختن، برده شدن توسط عشق، غذا خوردن از دست دیگری و مانند این‌ها. افزون بر این، در سطحی غیرمستقیم‌تر «حتی در غیاب ارجاع صریح به بدن یا کنش بدنی مشخص، تجربه بدنمند انسان همچنان نقش بنیادین ایفا می‌کند» به این معنا که مفاهیم انتزاعی از طریق الگوهای تکرارشونده تجربه ادراکی، حرکتی، فضایی، جهت‌ی، حجمی و غیره که پایه و اساس همگی را تجربیات حسی حرکتی بدن تشکیل می‌دهد، سازمان می‌یابند: مانند اصطلاحات صخره‌کسی بودن (موازنه: مقاومت جسمی و حفظ تعادل فیزیکی) یا جوش آوردن از شدت خشم (قدرتی: تجربه حسی ادراکی افزایش دمای بدن) یا دین را به دنیا فروختن و معامله کردن با شیطان (حجمی: دادوستد کالا) که همگی تجربیاتی بدنمند هستند.

ب) رابطه دیالکتیکی «تمایزات فرهنگی محیطی = تمایزات روساختی زبان‌ها = هویت فرهنگی متفاوت»

نتایج تحقیق به‌خوبی کنش چرخشی دو عامل محیط و زبان بدنمند بر یکدیگر را اثبات کرده و مؤید نظریات جانسون مبنی بر تعامل دو عنصر زبان و بدن در قالب واحدی مشترک و تعامل آن با محیط است. طبق نتایج به‌دست‌آمده می‌توان تأثیرگذاری عامل محیط بر زبان بدنمند را در قالب فرهنگ بدنمند و یا هویت فرهنگی گنجانند: محیط که در بردارنده آداب و رسوم، باورها، فرهنگ، ادبیات داستانی کهن و اقلیم خاص هر جامعه زبانی است، تجربیات بدنمند متفاوتی را در سخنورانش نهادینه می‌سازد و سپس از طریق امکانات روساختی متفاوتی که در اختیار زبان قرار می‌دهد، بر نحوه ادراک و جهان‌بینی سخنوران مؤثر واقع می‌شود. پژوهش حاضر با تبیین رابطه دیالکتیکی «محیط-زبان بدنمند-جهان‌بینی» موفق به تعیین هویت ملی فرهنگی و جهان‌بینی سخنوران مختلف گردیده است؛ انگلیسی‌زبان‌ها: فردگرا، کنش‌محور با رویکردی مستقیم، القاشده توسط روساخت‌های زبانی مملوء از طرحواره‌های حرکتی، سطح و بافت محیطی متأثر از سبک زندگی پویای آنگلساکسون‌ها و مهاجرت‌ها؛ فارسی‌زبان‌ها: محافظه‌کار، تحلیل‌گرا و سرکوب‌کننده احساسات، تأثیرگرفته از طرحواره‌های موازنه، جزء به کل، حجمی، بازتاب‌دهنده تاریخ جنگ‌ها، مقاومت‌ها و ادبیات

10. Eight "E"s of Meaning & Cognition: Meaning is: 1. Embodied 2. Embedded 3. Enacted 4. Extended 5. Emotionery 6. Evolutionery 7. Exaptive.

عرفانی فارسی؛ فرانسوی زبان‌ها: کنش‌محور، قانون‌مند و جمع‌گرا، بهره‌گیری از طرحواره‌های حرکتی و جهت‌ی، متأثر از جنبش‌های آگزیستنسیالیسم و ساختار سیاسی نظام‌مند.

جدول ۳ نشان می‌دهد که طرحواره قدرتی با زیرمجموعه‌های کشش و جذب، اجبار، قدرت و سلطه، رفع مانع و اعمال نیرو پرکاربردترین الگوی زبانی و ذهنی برای درک مفاهیم کنش‌های بین‌فردی مثبت و منفی در میان سخنوران سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی است. درصد بالای به‌کارگیری این الگو در اصطلاحات کنایی مرتبط با کنش‌های بین‌فردی دو حوزه "محبت و اذیت" با ۷۸/۲۴ درصد و نیز میزان یکسان به‌کارگیری هر سه زبان از آن، نشان می‌دهد که ذهنیت سخنوران زبان‌های مختلف در عینیت بخشی به مفاهیم کنش‌های بین‌فردی تا حد زیادی به سازوکارهای روابط قدرت، کشش، جذب، تقابل نیروها و اجبار وابسته است. طرحواره قدرتی در حوزه مفهومی کنش‌های بین‌فردی منفی: اذیت با زیرمجموعه‌های اعمال نیرو، غلبه و ایجاد مانع در اصطلاحاتی همچون (به ترتیب انگلیسی، فارسی و فرانسوی) مانند خار در چشم، پهلو یا پای کسی بودن، موی دماغ کسی شدن، وارد موهای کسی شدن، پشت کسی سوار بودن در ۹ از ۱۰ اصطلاح انگلیسی و فرانسوی و همگی ۱۰ اصطلاح فارسی به چشم می‌خورد. این طرحواره در تصویرسازی مفهوم کنش‌های بین‌فردی مثبت: محبت نیز با آمار ۱۰ از ۱۰ اصطلاح انگلیسی و فرانسوی و ۹ از ۱۰ اصطلاح فارسی به کار رفته است و زیرمجموعه‌های آن شامل کشش و جذب در تلاش برای ایجاد صمیمیت و همدردی در استعاره‌هایی مانند قلبی گرم داشتن، خونگرم بودن، گرم بودن و مانند این‌ها ایجاد مانع قدرتی به منظور فروخوردن خشم در ساختارهایی از قبیل گز گرفتن گلوله، دندان روی جگر گذاشتن، کشیدن دندان‌ها بر یکدیگر، لبخند زدن و اخم نکردن، خم به ابرو نیاوردن، بر روی خود گذاشتن به کار رفته است.

دومین الگویی که با هدف تداعی معنای کنش‌های بین‌فردی منفی و مثبت توسط زبان به کار گرفته شده است حجمی است. یکی از اصلی‌ترین سازوکارهای ذهن و سپس زبان، تلقی بدن/ذهن/قلب به‌عنوان یک مرزبندی مشخص است که احساسات می‌توانند به آن نفوذ کنند و یا از آن بیرون آیند، زیرا نخستین تجربیات زیسته انسانی از لمس پوست بدن خود که مرزی بین دنیای بیرون و درون است، شکل می‌گیرد. اصطلاحات کسی را در مشت داشتن و چشم بر روی حقیقت بستن درصد طرحواره حجمی در حوزه کنش‌های بین‌فردی منفی را در زبان فارسی کمی بالاتر از دو زبان دیگر رسانده است که می‌توان نتیجه‌گیری کرد ذهنیت یک فارسی‌زبان مفهوم عصبانیت و ناراحتی را بیشتر از طریق پُرشدن از حجم فشار روانی و نفوذ دیگری به حریم شخصی خود به‌عنوان نماد آزار ادراک می‌کند.

سومین طرحواره پرکاربرد برای تداعی دو حوزه مفهومی کنش‌های بین‌فردی مثبت و منفی در هر سه زبان، الگوی "جزء به کل" است. درصد بالای این طرحواره مهم‌ترین ابزار برای اثبات بدنمندی زبان است. میزان بالای به‌کارگیری این الگو در اصطلاحات کنایی فارسی بازتاب دهنده فرهنگ عاطفه‌محور، تحلیل‌گر و جمع‌گرای جامعه فارسی‌زبان است، جایی که کوچک‌ترین حرکات اعضای بدن و رفتارهای جزئی مورد قضاوت و تحلیل قرار گرفته و بر موقعیت و روابط اجتماعی فرد تأثیرگذار است. سه عضو گردن، سر و پا در سه اصطلاح دردی در گردن، باعث درد سر بودن و پای کسی را شکستن به ترتیب در انگلیسی، فارسی و فرانسوی تداعی‌گر ایجاد بستری برای مزاحمت محسوب می‌شود. در حوزه محبت نیز ذهن انسان، اجزای بدن را نماد و نشانه

مفهومی خاص تلقی می‌کند؛ برای نمونه "دست و آغوش" در اصطلاحات به کسی با دستان باز خوشامد گفتن، با آغوش باز پذیرفتن" در هر سه زبان نماد پذیرفتن و مهمان‌نوازی و "گوش" در اصطلاحات همگی گوش شدن، گوش شنوا داشتن و قرض گرفتن گوش برای شنیدن نماد شنوا بودن و همدلی در نظر گرفته می‌شود. "دل و قلب" در اصطلاحات دل یا قلب را در کاری گذاشتن و نیز دل کسی را بُردن، به دست آوردن و ربودن در هر سه زبان نماد ایجاد علاقه، محبت و جلب توجه محسوب می‌گردد.

ساخت زبان با به‌کارگیری چنین اصطلاحاتی محبت را نه صرفاً یک حالت روحی، بلکه مجموعه‌ای از کنش‌های کوچک و مشهود می‌بیند که به کل شخصیت و رفتار فرد معنا می‌دهد. این طرحواره‌های زبانی و ذهنی تحت تأثیر بدنمندی زبان در فرهنگی خاص شکل گرفته، سپس در ذهن جوامع زبانی مختلف نهادینه شده و به جهان‌بینی سخنوران نیز جهت داده است. در فارسی این طرحواره به میزان بیشتری کاربرد دارد ۴۰/۹ درصد که دو اصطلاح دندان به جگر گذاشتن و سر از پا نشناختن سهم عمده‌ای در این آمار داشته‌اند. ذهنیت فارسی‌زبان‌ها احساسات و عواطف را بیش از سایر سخنوران به شکل عملی، نمادین و با جزئیات ملموس درک می‌کند. فرد می‌تواند از یک حرکت کوچک و کنش جزئی، میزان رنجش و اذیت و نیز محبت و صمیمیت دیگری را حدس بزند و این آمار قضاوت‌گری و تحلیل‌گری بالاتر فرهنگ فارسی‌زبان نسبت به دو زبان دیگر را بازتاب می‌دهد.

طرحواره حرکتی در رتبه چهارم قرار داشته و بیشترین درصد به‌کارگیری مربوط به زبان‌های فرانسوی با ۴۰/۶۸ درصد، انگلیسی با ۳۷/۰۸ درصد، و فارسی با کمترین درصد ۲۲/۲۴ است. درصد بالای کاربرد طرحواره حرکتی و نیز سطح در فرانسوی و نیز انگلیسی، تحت تأثیر جنبش اگزیستانسیالیسم و آزادی‌خواهانه فرانسه و نیز کنش محوری ناشی از کاربردگرایی و مهاجرت‌های سخنوران (مسیر خطی) است، فرهنگی که انتخاب آزاد و اولویت قرار دادن هویت فردی را حتی در "اذیت کردن" نیز حق هر فرد می‌داند، همچنان که در اصطلاح معامله بستن با شیطان در انگلیسی اقدام به عملی شیطانی، کنشی داوطلبانه و امری معمول تلقی می‌شود. ساخت زبان فرانسوی نیز به سخنورانش القا می‌کند که مفاهیم احساسی از قبیل "اذیت و محبت" را در قالب مسیری آزاد، فعالانه و پویا بروز دهند.

دو اصطلاح قرض گرفتن گوش برای شنیدن و بار را بر دوش بکش در فرانسوی با طرحواره اصلی حرکتی نشان‌گر تلاش فعالانه و پویای یک فرانسوی‌زبان برای همدلی و یا تحمل رنجش است، الگویی که در دو اصطلاح انگلیسی و فرانسوی به چشم نمی‌خورد. در تداعی مفهوم عشق نیز شاهد تصویرسازی‌های توسط عشق برده شدن در انگلیسی و فرانسوی و سر از پا نشناختن در فارسی هستیم. دو زبان مذکور تحت تأثیر فرهنگ کنش محور غرب عشق را نیرویی پویا و روبه‌جلو جلوه‌گر می‌سازند در صورتی که در فارسی آن را باعث سردرگمی و برهم ریختن تعادل روحی تلقی می‌شود (طرحواره موازنه). در سه اصطلاح بر سر کسی خالی کردن، دق دلی را بر سر کسی خالی کردن و ریختن بر سر کسی نیز هر چند که سه زبان از طرحواره حرکتی بهره گرفته‌اند اما فارسی با برجسته‌سازی خالی کردن عقده دل خالی شدن فشار روانی فرد عصبانی را در قالب "موازنه" تصویرسازی کرده است. آمار بالای طرحواره موازنه (۴۵ درصد در فارسی) نشان می‌دهد که بافت فرهنگی جامعه فارسی‌زبان با تأثیرگذاری بر تجربیات بدنمند، ذهنیت منفعلانه، سرکوب‌گرایانه در جهت حفظ آبرو، ازهم‌پاشیدگی روحی روانی به هنگام عصبانیت، و حتی مواجهه با عشق را در قالب رویکردی تثبیت‌شده در سطح زبان بر ذهنیت سخنورانش نیز نهادینه می‌کند. بالا بودن درصد طرحواره جزء به

کل در فارسی نیز مکمل طرز فکر منفعلانه و نیز تحلیل گرایانه جامعه فارسی زبان است؛ قضاوت احساس دیگران از روی کوچک‌ترین جزئیات در سطح بالایی از اصطلاحات دو حوزه کنش‌های بین فردی مثبت و منفی در زبان فارسی در مقایسه با دیگر زبان‌ها به چشم می‌خورد.

طرحواره ارتباطی در فارسی بیشترین کاربرد را دارد که باز هم می‌توان نقش فرهنگ غنی و دیرینه فارسی زبان‌ها و نیز تأثیرگذاری اعتقادات اسلامی با محوریت ارزش‌گذاری بر "صله رحم" را در شکل‌گیری روساخت اصطلاحات کنایی برجسته دانست. طرحواره موازنه با تصویرسازی برهم‌ریختن تعادل روحی و روانی فرد پس از "رنجش و اذیت" و یا سردرگمی پس از ذوق‌زدگی یا تحمل فشار و بی‌ثباتی روحی برای عدم نمایش رنجش در حوزه "محبت و همدردی" از دیگر الگوهای است که در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی با درصدهای متفاوتی کاربرد داشته است. آمار بالاتر به کارگیری این الگو در فارسی بازتابی از تاریخ چند هزارساله ملت فارسی زبان، تجربه جنگ‌ها، مقاومت‌ها و رویارویی با عوامل بیگانه است. علاوه بر آن، ادبیات فارسی و اشعار عرفایی همچون مولانا که فرد را به خاموشی و پنهان‌نگه داشتن اسرار و حرف دل، فروخوردن خشم و عواطف، و دعوت به صبر و بردباری در مواجهه با مشکلات سوق می‌دهد، نقش چشمگیری در ایجاد روساخت‌های زبانی با به کارگیری بالای طرحواره موازنه داشته است و سخنوران زبان را نیز به چنین رویکردی در جریان زندگی سوق می‌دهد. دق دلی چیزی را روی سر کسی خالی کردن در رابطه با "اذیت" و سر از پا نشناختن و دندان بر جگر گذاشتن در حوزه "عشق و محبت" از مواردی هستند که ساخت زبان با توجه به فرهنگ محافظه کارانه و منفعلانه فارسی زبان حتی به هنگام رنجش به سخنرانانش القا می‌کند که می‌توان دوستی‌ها و روابط را حتی به قیمت سکوت و عدم تعادل روحی حفظ کرد و به هنگام ذوق‌زدگی ناشی از عشق نیز برخلاف دو اصطلاح کنایی انگلیسی و فرانسوی که با نیروی پیش‌برنده عشق (حرکتی) همراه می‌شوند، دچار بلاتکلیفی و سردرگمی شد.

درصد بالاتر کاربرد طرحواره سطح در انگلیسی متأثر از فرهنگ فردمحور آنگلو ساکسون‌ها، پیشینیان انگلیسی‌هاست. در جوامع انگلیسی زبان شفافیت و بروز رفتار به صورت آشکار ارزش محسوب شده و "سطح" لایه‌ای است که حقیقت باید بر روی آن آشکار شود. احساس، عاملیت خارج از فرد دارد و از فضا، مکان، سطح و بیرون بر بدن فرد وارد می‌شود و در سطح زبان نیز در قالب سطح پوست، بدن و اشیاء عینیت‌بخشی می‌گردد. زبان فرانسوی در رتبه دوم کاربرد "سطح" قرار دارد. در فرهنگ اروپای غربی (رمانتیسیم فرانسوی و ادبیات انگلیسی قرن ۱۸ تا ۲۰) عشق به عنوان نیروی برون‌زا، فعال، تولیدکننده حرکت و تجربه‌ای خارجی بازنمایی می‌شود، اما در ادبیات فارسی عشق و احساسات بیشتر به عنوان حالت درونی، ذهنی و حالت عدم موازنه روانی عینیت‌بخشی می‌شود. از دست کسی خوردن و کسی را زیر فنجان خود نگه داشتن دو ترکیب دیگر در انگلیسی و فرانسوی هستند که از سطح جسم برای تداعی "کنترل و آزار" استفاده کرده‌اند. در اصطلاحات داغ زیر یقه و از دست کسی غذا خوردن در انگلیسی مفهوم "عصبانیت و کنترل‌گری" توسط ابزار "سطح و تماس فیزیکی" عینیت‌بخشی شده است. برخاستن بر پای چپ، همیشه روی کسی بودن در زبان فرانسه با فعال‌سازی طرحواره سطح، موقعیت مکانی و نوع ارتباط فیزیکی با محیط را عامل حس و حال بد و اذیت تلقی می‌کند.

طرحواره جهتی در هر سه زبان نشان‌دهنده این است که ذهنیت انسان‌ها برای معنا بخشیدن به روابط عاطفی (محبت و آزار) به جهت‌های فضایی متوسل می‌شود؛ با بهره‌گیری از جهت چپ مفهوم خیانت و بد رفتاری را تصویرسازی می‌کند، و جهت راست

را همراستا با صفات مثبتی همچون صداقت و محبت در نظر می‌گیرد. فرانسوی و فارسی بیشترین بهره را از خلق چنین تصاویری برده‌اند (برخاستن بر پای چپ و از دنده چپ بلند شدن). اصطلاحاتی مانند همیشه روی پشت کسی بودن و کسی را زیر فنجان خود نگه داشتن در فرانسوی از جمله این نمونه‌هاست که می‌توان سلسله‌مراتبی بودن ساختارهای سیاسی اجتماعی و یا ادبیات و هنر توصیفی فضایی فرانسه را توجیهی برای این نمودهای زبانی تلقی کرد. نقش اعتقادات دینی جامعه فارسی‌زبان در جهت‌مندساختن نیکی با جهت راست، و بدی با جهت چپ نیز تأثیر عمده‌ای در ایجاد روساخت‌های جهت‌مند در فارسی داشته است و درجهان‌بینی سخنوران این زبان نیز موثر واقع می‌گردد.

ج) رابطه دیالکتیکی «شبهات‌های فرهنگی محیطی = شبهات‌های روساختی زبان‌ها (استعاره‌های جهانی) = جهان‌بینی یکسان» (استعاره‌های جهانی در بردارنده استعاره‌های ابتدایی یکسان و طرحواره‌های تصویری مشترک) در تحلیل کلی اصطلاحات کنایی حوزه کنش‌های بین‌فردی با زیرمجموعه‌های معنایی "اذیت و محبت" در سه زبان مذکور علی‌رغم تناقض‌های فرهنگی و زبانی، به استعاره‌هایی یکسانی به لحاظ مقوله‌های تصویرسازی، نوع تصویرسازی و لایه تحت‌لفظی کلام برمی‌خوریم که مفهومی یکسان را به شیوه‌ای حدوداً مشابه انتقال داده‌اند. کوشش در مقاله‌ای با استناد به نظریات لیکاف و جانسون به مبحث استعاره‌های جهانی اشاره می‌کند و آن‌ها را استعاره‌های مفهومی جهان‌شمول، حدوداً جهان‌شمول، و دارای پتانسیل جهانی معرفی می‌کند (2018).

پژوهش حاضر با تمرکز بر ساخت صوری اصطلاحات کنایی در تداعی معنای کنایی یکسان در سه زبان به فهرستی از استعاره‌های مفهومی کاملاً یا حدوداً میان‌فرهنگی و جهان‌شمول دست یافته است: استعاره‌های جهان‌شمول و شبه‌جهان‌شمول استخراج شده در دو حوزه مفهومی "کنش‌های بین‌فردی مثبت و منفی" شامل: خون یا قلب گرمی داشتن و یا فرد گرمی بودن؛ صخره، تکیه‌گاه یا ستون کسی بودن؛ برنده شدن، بُردن یا ربودن قلب کسی؛ دل یا قلب را به کسی یا چیزی دادن یا گذاشتن در آن؛ سراپا گوش بودن، گوش شنوا داشتن و قرض گرفتن گوش؛ فشردن دندان بر گلوله، جگر و کشیدن دندان‌ها برهم، با آغوش یا دستان باز و گشوده کسی را پذیرفتن و مفاهیم متقابل آن در رابطه با اذیت شامل: خشم را بر سر کسی خالی کردن، دق دلی را سر کسی خالی کردن و خشم را خالی کردن؛ گرم شدن زیر یقه، جوش آوردن از شدت خشم؛ وگرداندن و بستن چشم‌ها در تداعی نادیده گرفتن حقیقت؛ خاری در پهلو، چشم و در دست و پای کسی قرقر گرفتن؛ بیدار شدن از سمت اشتباه تخت، از دنده چپ و بیدار شدن بر پای چپ؛ وارد معامله شدن با شیطان؛ دین را به دنیا و روح را به شیطان فروختن" می‌شود. اصطلاحات کنایی فوق از قالب معنایی مشترکی برای تداعی معنایی خاص بهره برده‌اند که این یگانگی تصویرسازی درعین تمایزات روساختی زبان، از تجربیات یکسان بشری حتی در اقلیم‌هایی متفاوت نشئت می‌گیرد.

علاوه بر استعاره‌های مفهومی جهان‌شمول فوق، محقق در روند تحلیل اصطلاحات کنایی دو حوزه مفهومی "کنش‌های بین‌فردی مثبت و منفی" به استعاره‌های ابتدایی جهان‌شمول و یا شبه‌جهان‌شمولی نیز برخورده است که طبق نظر لیکاف (2009) بنیان ساخت استعاره‌های مفهومی پیچیده‌تر تلقی می‌گردند. لیکاف بر اساس تحقیقات حوزه عصب‌شناسی شناختی و زبان‌شناسی شناختی، دو سازه اصلی را اساس تفکر انتزاعی برمی‌شمارد: (۱) استعاره‌های مفهومی ابتدایی و (۲) نخستین‌های شناختی (کاگ یا طرحواره تصویری).

برای مثال استعاره مفهومی با آغوش باز پذیرفتن در مسیر یک نورون اصلی، از ترکیب چندین استعاره ابتدایی که هر کدام در بردارنده طرحواره تصویری خاصی هستند تشکیل شده است: استعاره ابتدایی «پذیرش باز است» (طرحواره حجمی)؛ «پذیرش انجام حرکتی برای طرف مقابل است» (طرحواره حرکتی)؛ «پذیرش جذب طرف مقابل است» (قدرتی)؛ «آغوش به منزله پذیرا بودن تمامیت وجودی فرد است» (طرحواره جزء به کل)؛ «پذیرش ایجاد کنشی دوطرفه است» (طرحواره ارتباطی). این استعاره‌های جزئی تر با دو حوزه مبدا و مقصد، بر روی گره‌های فرعی همان نورون اصلی قرار می‌گیرند. پس از تأیید انگاشت و انطباق حوزه‌های مبدا و مقصد توسط گره‌های جزئی تر و سپس توسط گره گشتالتی نورون کلی، استعاره‌های نخستین شکل گرفته و سپس استعاره کلی در بافتی خاص مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تعارض منافع

تعارض منافی وجود ندارد.

منابع

قائمی نیا، علیرضا. (۱۳۸۸). «نقش استعاره‌های مفهومی در تفکر دینی». قیسات. س ۱۴ ش ۵۴: ۱۵۹-۱۶۸.

محمدی، نرگس، ابوالحسنی چیمه، زهرا، کربلائی صادق، مهناز. (۱۴۰۴). «محیط، زبان و جهان بینی: تحلیل شناختی استعاره‌های کنایی حوزه‌های اخلاقی "صداقت و خیانت" در فارسی، انگلیسی و فرانسوی». مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران. (آماده انتشار)
<https://doi.org/10.22126/JLW.2025.12177.1834>

References

- Charon, J. M. (2007). *The meaning of sociology* (8th ed.), NJ: Pearson Education.
- Johnson, M. (2024). In *The International Conference on Culture & Society in Cognitive Sciences Age*. Institute for Cultural, Social & Civilization Studies (ICSCS). Tehran, Iran.
- Kovecses, Z. (2005). Introduction: Cultural Variation In Metaphor. *ResearchGate*. 8(3): 263-274.
<https://doi.org/10.1080/1382557042000277386>
- Kovecses, Z. (2012). *Metaphor in culture: Universality and variation*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CB09780511614408>
- Kovecses, Z. (2015). *Where metaphors come from: Reconsidering context in metaphor*. Oxford University Press.
- Kovecses, Z. (2018). Metaphor Universals in Literature. *ResearchGate*. 10(20).
<https://doi.org/10.18226/19844921.v10.n20.10>
- Lakoff, G. (1990). *Women, fire and dangerous Things: What categories reveal about the mind*. University of Chicago Press.

Lakoff, G. (2008). *The neural theory of metaphor*. In R.W. Gibbs, Jr. (Ed.), *The Cambridge handbook of metaphor and thought* (pp.17-38). Cambridge University Press.

<https://doi.org/10.1017/CBO9780511816802.003>

Lakoff, G. (2012). *Explaining embodied cognition results*. *Topics in Cognitive Science*, 4(4), 773-785.

<https://doi.org/10.1111/j.1756-8765.2012.01222.x>

Lakoff, G., & Johnson, M. (1999). *Philosophy in the flesh: The Embodied mind and its challenge to Western thought*. Basic Books.

Lakoff, G., & Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by*. Chicago and London, The University of Chicago Press.

Mohammadi, N., Abolhasani Chimeh, Z., & Karbala'ei Sadegh, M. (2024). Environment, Language and Mindset: The Cognitive Analysis of Conceptual Metaphors in Ethical Domains of "Honesty & Betrayal in Farsi, English & French. *Journal of Western Iranian Languages and Dialects*. [in Persian] <https://doi.org/10.22126/JLW.2025.12177.1834>

Pelkey, J. (2023). Embodiment and Language. *Wires Cognitive Sciences*, 14(5).

<https://doi.org/10.1002/wcs.1649>

فصلنامه علمی و تخصصی زبان و ادبیات فارسی و انگلیسی و فرانسوی
صفحه آرایی نشده